

Schaakspel met de regering

Een onderzoek naar de invloed van de oppositiepartijen op wetgeving gedurende de kabinetten-Balkenende II en -IV

Masterscriptie Political Science
Universiteit Leiden

Naam: Liesbet de Haas
Studentnummer: 0706965
Begeleider: Prof. dr. R.B. Andeweg
Tweede lezer: Prof. dr. I.C. van Biezen

6 november 2013

© foto: ANP/Koen van Weel

Inhoudsopgave

1. Inleiding.....	1
2. Invloed van de oppositiepartijen op wetgeving.....	2
2.1 De rol van de oppositie in een democratie.....	2
2.1 De invloed van de oppositie op het regeringsbeleid.....	3
3. Opzet van het onderzoek.....	7
3.1 Onderzoeksvragen.....	7
3.2 Hypotheses.....	7
3.3 Methodologisch kader.....	8
4. Resultaten: invloed op het wetgevingsbeleid per type invloed.....	20
4.1. Commissiefase.....	20
4.2 Plenaire fase.....	28
Amendementen.....	28
Moties.....	35
4.3. Controlevariabele: grootte van de partij.....	40
5. Discussie en conclusies.....	43
5.1 Discussie.....	43
5.2. Conclusies en beantwoording onderzoeksvragen en hypothesen.....	48
5.3. Nawoord.....	52
6. Bijlagen.....	53
6.1 Onderzoeksgegevens.....	53
6.2 Geraadpleegde literatuur.....	55
6.3 Geraadpleegde Kamerstukken.....	57
6.4 Geraadpleegde websites.....	60
6.5 Beknopt overzicht van de politiek in de onderzoeksperiode.....	61
Het kabinet-Balkenende II (2003-2006).....	61
Het kabinet-Balkenende IV (2007-2010).....	64
6.6 Samenstelling Tweede Kamer tijdens de kabinetten-Balkenende II en -Balkenende IV.....	67
6.7 Overzicht figuren en tabellen.....	68
6.8 Kruistabellen over de gehele periode.....	70

1. Inleiding

“Eerste deals kabinet en oppositie al in de maak” kopte de Volkskrant op 26 september 2013, de eerste dag van de Algemene Politieke Beschouwingen in 2013¹. Inmiddels hebben de oppositiepartijen D66, ChristenUnie en SGP een akkoord gesloten met het kabinet-Rutte II: in ruil voor invloed en toezeggingen steunen deze partijen het regeringsbeleid. Het was onvermijdelijk dat Rutte afspraken heeft moeten maken met enkele oppositiepartijen. Het kabinet heeft weliswaar een meerderheid in de Tweede Kamer, maar niet in de Eerste Kamer. Dit geeft de oppositie een bijzonder comfortabele uitgangspositie, die overigens zeldzaam is in de Nederlandse politiek; minderheidskabinetten zijn hier vrij uniek. Nederland kent historisch gezien vooral (ruime) meerderheidsregeringen, waarbij de coalitie de meerderheid in het parlement heeft en de regering de oppositie dus niet nodig heeft om beslissingen door te voeren. De coalitiepartijen binden zich aan het regeerakkoord, waardoor de belangrijkste scheidslijn niet zozeer tussen regering en parlement loopt, maar vooral tussen de regering en coalitiepartijen enerzijds en de oppositiepartijen anderzijds. Wetsvoorstellen van de regering krijgen bijna automatisch steun van de coalitiepartijen. De vraag die hier rijst, is of bij meerderheidskabinetten überhaupt nog sprake is van strijd in het parlement, of dat de rol van de oppositie beperkt blijft tot machteloos geprotesteer.

In dit onderzoek wil ik de invloed van de oppositiepartijen in de Tweede Kamer op wetgeving bestuderen. Mijn nieuwsgierigheid naar het onderwerp werd gewekt door een onderzoek van Gerard Visscher (1994), die in zijn proefschrift concludeerde dat de invloed van het parlement op het regeringsbeleid sinds de jaren zeventig van de vorige eeuw is toegenomen en dat deze invloed voor een aanzienlijk deel van de oppositie komt. Door de invloed van oppositiepartijen in de Tweede Kamer op wetgeving tijdens de kabinetten- Balkenende II en -Balkenende IV, kabinetten met een meerderheid in beide Kamers, te onderzoeken bekijk ik of deze conclusie ook nog opgaat voor meerderheidskabinetten in de huidige tijd.

1

<http://m.volkskrant.nl/vk/m/nl/14132/Algemene-Politieke-Beschouwingen/article/detail/3516505/2013/09/26/Eerste-deals-kabinet-en-oppositie-al-in-de-maak.dhtml?originatingNavigationItemId=2>

2. Invloed van de oppositiepartijen op wetgeving

2.1 De rol van de oppositie in een democratie

Een van de kenmerken van een democratisch stelsel is het bestaan van een oppositie. Het is de taak van de oppositie in een parlementair stelsel om het regeringsbeleid te bekritisieren en duidelijk te maken waarom het kabinet niet goed is voor het land en maar het beste snel plaats kan maken voor een ander kabinet, waaraan uiteraard de oppositie deelneemt. Een goed werkende oppositie maakt dus de effecten van het regeringsbeleid zichtbaar. Op deze manier onderscheiden de oppositiepartijen zich van de regeringspartijen en heeft de kiezer een alternatief. Het Nederlandse stelsel bevat een aantal kenmerken van het meerderheidsstelsel, ook wel Westminster-stelsel genoemd. Partijen zijn gebonden aan het regeerakkoord en behoren tot de coalitie, of tot de oppositie, waar ze juist het regeringsbeleid moeten bekritisieren. De oppositie werkt zo als een contramacht tegenover de macht van de meerderheid die verenigd is in de coalitie (Van den Berg, 2013). Sinds het aantreden van Rutte, heeft Nederland echter te maken met minderheidskabinetten. Rutte I was een minderheidskabinet, bestaande uit VVD en CDA. Het kabinet-Rutte II, dat bestaat uit VVD en PvdA, heeft weliswaar een meerderheid in de Tweede Kamer, maar niet in de Eerste Kamer. Dit kan gevolgen hebben voor de rolverdeling tussen coalitie en oppositie. Zo moet de coalitie bij minderheidskabinetten, zoals Rutte I, op zoek gaan naar steun uit de oppositie. Bij kabinetten als Rutte II, waar er weliswaar een meerderheid voor de regeringspartijen is in de Tweede Kamer, maar niet in de Eerste Kamer, moet worden samengewerkt met een of meer oppositiepartijen om voldoende steun te verwerven. Dit zorgt voor een nieuwe verhouding tussen coalitie en oppositie. De oppositiepartijen hoeven zich niet louter meer te keren tegen het kabinetsbeleid en coalitiepartijen krijgen meer ruimte om invloed uit te oefenen. Steun van de coalitie voor het kabinet is niet meer vanzelfsprekend. Hierdoor is het onderscheid tussen coalitie- en oppositiepartijen zodanig diffuus geworden, dat kiezers door de oppositie niet meer goed geïnformeerd worden over de fouten van de regering. Van een echt alternatief is geen sprake meer. De grote vraag is of oppositiepartijen er genoeg mee nemen om hun onderscheidend vermogen uitsluitend in de electorale arena kenbaar te maken, of dat ze dit ook willen doen in de parlementaire arena. In landen met een sterk commissiestelsel, zoals Nederland, hebben oppositiepartijen daar genoeg mogelijkheden voor. Andeweg (2013: 102) noemt een aantal oorzaken voor het minder duidelijke onderscheid tussen coalitie en oppositie. Ten eerste komt het regelmatig voor dat oppositiepartijen maar tegen een zeer klein deel van de coalitie voorstellen stemmen. Hij weidt dit aan het wegvallen van de sociale kloven in de maatschappij. Bovendien hebben partijen veel mogelijkheden tot amendementen voordat het wetsvoorstel in stemming komt.

Een andere oorzaak voor het wegvallen van de verschillen tussen coalitie en oppositie, is dat regeringspartijen soms geen steun geven aan regeringsvoorstellen. Met name in landen met grote coalities kan dit gebeuren, of in de situatie dat coalitiepartners in ideologisch opzicht verder van elkaar afstaan, zoals het geval was in de Paarse coalities in Nederland. In minderheidskabinetten kan daarnaast sprake zijn van een zogenaamde 'pseudo-minderheidsregering' die vaste steun krijgt van een 'pseudo-oppositiepartij'. Het gaat hierbij om minderheidsregeringen die een deal sluiten met een of meer oppositiepartijen: in ruil voor vaste parlementaire steun

op één of een deel van de beleidsterreinen doet de regering concessies aan de oppositiepartijen (Andeweg, 2013: 108). Deze situatie heeft zich bijvoorbeeld voorgedaan tijdens het kabinet-Rutte I, waarbij het minderheidskabinet van VVD en CDA gedoogsteun kreeg op een aantal onderwerpen van de PVV. Hier is eigenlijk geen sprake meer van een minderheidskabinet en eigenlijk ook niet van een echte oppositie. Andeweg verwacht dat dit vaker voor zal komen, onder anderen omdat regeren een prijs heeft. Onderzoek van Van der Meer (in Hakhverdian, 2013) bevestigt dit; uit zijn internationale onderzoek naar de 'costs of governing' blijkt dat een regeringspartij gemiddeld 1,9% lager scoort bij de daaropvolgende verkiezingen. Voor oppositiepartijen geldt precies het tegenovergestelde: zij winnen gemiddeld 0,9%. De meest lucratieve uitgangssituatie voor oppositiepartijen lijkt dus een plek in de pseudo-oppositie te zijn: wel meeregeren, maar toch de voordelen van een oppositiepartij hebben in de electorale arena. Tot slot spelen partijkarakteristieken een rol in de beleidsbeïnvloeding en de strijd om stemmen. Grotere partijen hebben meer ruimte en kunnen op die manier meer invloed uitoefenen in commissies. Zij kunnen zich permitteren te streven naar beïnvloeding, terwijl kleine partijen zich vooral moeten richten op hun onderscheidend vermogen. Dit onderzoek richt zich weliswaar niet op minderheidskabinetten, maar de versnipperde oppositie is ook hier aan de orde. Aangezien oppositiepartijen in meerderheidsregeringen meer moeite moeten doen om invloed uit te oefenen, de regering heeft ze immers niet per definitie nodig, is hier misschien nog wel belangrijker dat ze zich als blok verenigen tegen de coalitie.

2.1 De invloed van de oppositie op het regeringsbeleid

Er zijn al verschillende onderzoeken uitgevoerd naar de invloed van de politieke partijen in het parlement op het regeringsbeleid, hoewel deze voornamelijk een staatsrechtelijke benadering kennen (Bovend'Eert en Kummeling, 2010; Abels 2004), zijn uitgevoerd op het niveau van de individuele Kamerleden (Andeweg en Thomassen, 2007a, Thomassen, Van Schendelen en Zielonka-goei, 1992), juist gaan over invloed tijdens de formatieperiode (Andeweg, 1999; Van Baalen, 2003, 2011) of over andere fases in het proces, zoals invloed op agendasetting (Otjes, 2012). In de meeste gevallen gaan deze onderzoeken ook over het parlement als institutie en niet zozeer over de verschillende politieke partijen in het parlement of het onderscheid tussen coalitie en oppositie (Van Putten c.s., 1980; Franssen, 1981; Minderman, 2000).

De belangrijkste vraag van dit onderzoek, is of de oppositie nog steeds invloed uitoefent op het regeringsbeleid. Hierop zijn twee antwoorden mogelijk:

- Er is wel invloed van de oppositie op het regeringsbeleid
- Er is geen invloed van de oppositie op het regeringsbeleid

De literatuur hierover is niet eenduidig.

Geen of weinig invloed op het regeringsbeleid

Stonden in het verre verleden parlement en regering als twee aparte instituties tegenover elkaar, bij moderne meerderheidscoalities loopt volgens velen de belangrijkste scheidslijn tussen coalitie en oppositie. Als we de media mogen geloven, hebben vooral de oppositiepartijen in het Nederlandse parlement de afgelopen decennia flink aan macht ingeboet. Kunnen coalitiepartijen nog enige invloed uitoefenen gedurende de coalitieperiode, oppositiepartijen zitten er volgens velen voor spek en bonen bij (Van Baalen, 2003: 11). Dwingende banden verlammen de werking van het parlement, omdat coalitiefracties gedurende de kabinetsperiode verplicht worden het regeerakkoord uit te voeren, met als gevolg een tandeloze oppositie (Van der Wilk-van Baren, 2009: 132). De meerderheid

beslist uiteindelijk alles, is het beeld. Aan Kamerleden is gevraagd hoe zij de verhouding tussen de Kamerleden en het kabinet typeerden en ook zij onderschrijven dit beeld: ruim driekwart van de Tweede Kamerleden vindt dat de belangrijkste scheidslijn tussen coalitie en oppositie loopt. Ruim de helft vindt dat het beleid voor het belangrijkste deel door de regering en de coalitiepartijen wordt bepaald (Andeweg en Thomassen, 2007: 38). Het feit of een partij in coalitie of in oppositie zit, lijkt leidend voor het handelen van de Kamerleden (Enthoven, 2011: 71).

Als er in de Tweede Kamer over een wetsvoorstel gestemd wordt, moet een Kamerlid dit volgens de Grondwet 'zonder last' kunnen doen; hij of zij moet vrij zijn om voor of tegen een wetsvoorstel te stemmen, zonder dat er sprake is van verplichte binding aan bijvoorbeeld een regeerakkoord. In de praktijk blijkt echter dat Kamerleden, en dan met name die van de coalitiepartijen, zich toch verplicht voelen om te stemmen volgens de afspraken uit het regeerakkoord. Deze verplichting komt voort uit de huidige verhouding tussen parlement en regering in Nederland, die goed wordt weergegeven in het eerdergenoemde arenamodel (Andeweg en Thomassen, 2007: 36). Dit model is vooral van toepassing tijdens de plenaire vergaderingen van het parlement. De belangrijkste scheidslijn in het debat loopt hierbij niet zozeer tussen regering en parlement, als wel tussen de verschillende politieke partijen. Er bestaan twee versies van het arenamodel. Voor dit onderzoek is vooral het oppositiemodel interessant, omdat de scheiding hier met name sterk is tussen de oppositiepartijen en de coalitiepartijen. Daarnaast onderscheiden Andeweg en Thomassen het intra-coalitiemodel, waarbij de scheidslijn met name binnen coalities valt. Dit model is hoofdzakelijk dominant tijdens het bewindsliedenoverleg. In het arenamodel zijn zowel ministers als Kamerleden in de eerste plaats loyaal aan de eigen partij en het partijprogramma.

Het arenamodel is dominant geworden door de steeds belangrijker rol die politieke partijen de afgelopen eeuw zijn gaan spelen in de kabinetsformatie. Waar vroeger individuele Kamerleden vooral belangrijk waren, zijn tegenwoordig de politieke partijen de belangrijkste politieke actoren in het parlement (Thomassen en Zielonka-Goei, 1992: 202). Als gevolg van het toegenomen belang van politieke partijen zijn de regeerakkoorden gedetailleerder geworden en de verhouding tussen regering en coalitiepartijen in het parlement steeds meer diffuus. Regeerakkoorden hebben inmiddels de vorm gekregen van een contract tussen de coalitiepartners, waardoor de individuele bewegingsvrijheid van Kamerleden sterk is verminderd. (Thomassen en Andeweg, 2007: 66). Bewindslieden en fracties voelen zich vaak verplicht om gedurende de zittingsperiode van het kabinet loyaal te zijn aan het regeerakkoord en naar de andere coalitiepartners.

Doordat coalitiepartijen gezamenlijk bijna altijd een meerderheidsblok in de Tweede Kamer vormen, overheersen ze over het algemeen het parlementaire besluitvormingsproces. Omdat alles al besloten lijkt in het regeerakkoord, is het beeld ontstaan dat het parlement, en dan met name de oppositie, gedurende de zitting van een kabinet buiten spel staat en daardoor nauwelijks meer een factor van belang is (Van Weezel en Broer, 2010).

Wel invloed op het regeringsbeleid

Een van de belangrijkste onderzoekers op het onderhavige thema is de eerdergenoemde Leidse onderzoeker Gerard Visscher. Visscher heeft jarenlang onderzoek gedaan naar de invloed van het parlement op het regeringsbeleid, waaronder zijn promotieonderzoek (1994) naar de parlementaire invloed op de

wetgevende activiteiten van de kabinetten-Marijnen tot en met -Lubbers (1963 - 1986). In dit werk kwam Visscher tot een opvallende conclusie, namelijk dat de invloed van het parlement op de wetgeving in de gemeten periode niet was af- maar toegenomen (ibid.: 784) en dat deze invloed evenzeer van de oppositie- als van de coalitiepartijen kwam (ibid.: 783, 791). Vanaf de jaren zeventig van de vorige eeuw kreeg het parlement aanmerkelijk meer invloed dan daarvoor. De gemiddelde behandelingsduur van de wetsvoorstellen nam in samenhang hiermee toe, evenals het aantal amendementen. Het beeld dat met name regeringspartijen het beleid alleen maar volgzzaam goedkeurden, bleek uit de resultaten van dit onderzoek niet te kloppen. Bovendien bleek de parlementaire invloed niet alleen een zaak van de regeringsfracties; er was regelmatig sprake van meerderheden waarin de grotere partijen als PvdA en VVD vanuit de oppositie een belangrijke rol speelden. Ook kleine fracties konden op deze manier soms aanzienlijke invloed uitoefenen.

Daarnaast komt het voor dat regeringspartijen de wensen van oppositiepartijen overnemen. Dit komt o.a. tot uiting in het marktplaatsmodel, waarin Kamerleden zich specialiseren en partijpolitieke overwegingen minder meespelen in de besluitvorming. Kamerleden kunnen ervoor kiezen het advies van de specialisten in hun fractie over te nemen. In de publicatie 'Binnenhof van binnenuit' (2007: 36) beschrijven Andeweg en Thomassen de verhouding tussen Kamerleden en ministers in als respectievelijk instituut, arena of marktplaats. Deze typering is gebaseerd op King's *Modes of executive-legislative relations* (1976). Een van de typering die zij geven, is de Tweede Kamer als marktplaats. Hierbij speelt dat de partijen het weliswaar op onderdelen oneens zijn, maar fractiespecialisten elkaar over de fracties heen kunnen vinden in de behartiging van sectorale belangen. De scheidslijn loopt hier dus vooral tussen de verschillende beleidsterreinen (Andeweg en Irwin, 2005: 146).

Uit de genoemde literatuur wordt duidelijk dat het niet eenvoudig is om handvatten te geven aan de machtsverhouding tussen de politieke partijen in het parlement en de regering. Met dit onderzoek wil ik een bijdrage aan de discussie hierover leveren door te toetsen of de oppositiepartijen in de Tweede Kamer tijdens de kabinetten-Balkenende II en Balkenende IV aanzienlijke invloed hebben uitgeoefend op het regeringsbeleid.

3. Opzet van het onderzoek

Het centrale onderwerp van deze scriptie is de invloed van de oppositie in de Tweede Kamer op wetgeving. Het doel van het onderzoek is om een beeld te schetsen van de parlementaire invloed door de oppositiepartijen in de Tweede Kamer op wetgeving.

3.1 Onderzoeksvragen

Gegeven het feit dat er twee rivaliserende hypothesen bestaan over de invloed van de oppositie – namelijk dat ze wel of juist niet invloed uitoefenen – is de centrale vraag van het onderzoek de volgende:

- ❖ In hoeverre oefenen oppositiepartijen in de Tweede Kamer via Kamercommissies, moties en amendementen invloed uit op voorstellen van meerderheidsregeringen?

Deze hoofdvraag leidt tot de volgende deelvragen:

- ❖ Is de inzet van de parlementaire instrumenten die deel uitmaken van dit onderzoek effectief? Dat wil zeggen: wat is de verhouding tussen de mate waarin deze instrumenten door Kamerleden worden ingezet en de mate waarin ze daadwerkelijk effect sorteren?
- ❖ Wat is de invloed die de coalitiepartijen in de Tweede Kamer hebben uitgeoefend in de afzonderlijke fases die in dit onderzoek worden bestudeerd
- ❖ Is er nog een verschil aan te tonen tussen de invloed van de oppositie- en de coalitiepartijen?

3.2 Hypothesen

Het vertrekpunt van mijn onderzoek vormt het eerder aangehaalde onderzoek van Gerard Visscher (1994), waarin werd geconcludeerd dat oppositiepartijen in de Tweede Kamer gedurende de behandeling wel degelijk invloed hebben op wetsvoorstellen en dat die invloed voor een aanzienlijk deel van de zijde van de oppositie- komt. Omdat coalitiepartijen al invloed hebben uitgeoefend tijdens de formatieperiode, is mijn verwachting dat ze relatief weinig nieuwe wensen tot aanpassing zullen hebben ten opzichte van de bestaande plannen. Tijdens de commissiebehandeling is mijn verwachting dat het marktplaatsmodel van toepassing is, waardoor het onderscheid tussen oppositie en coalitie wegvalt.

De hypothesen voor het onderzoek zijn daarom de volgende:

- ❖ Oppositiepartijen zullen tijdens de plenaire behandeling van wetsvoorstellen aanzienlijke invloed op de wetsvoorstellen uitoefenen.
- ❖ Tijdens de Kamercommissievergaderingen zullen de verschillen tussen coalitiepartijen en oppositiepartijen als het gaat om het uitoefenen van invloed kleiner zijn dan tijdens de plenaire behandeling.

3.3 Methodologisch kader

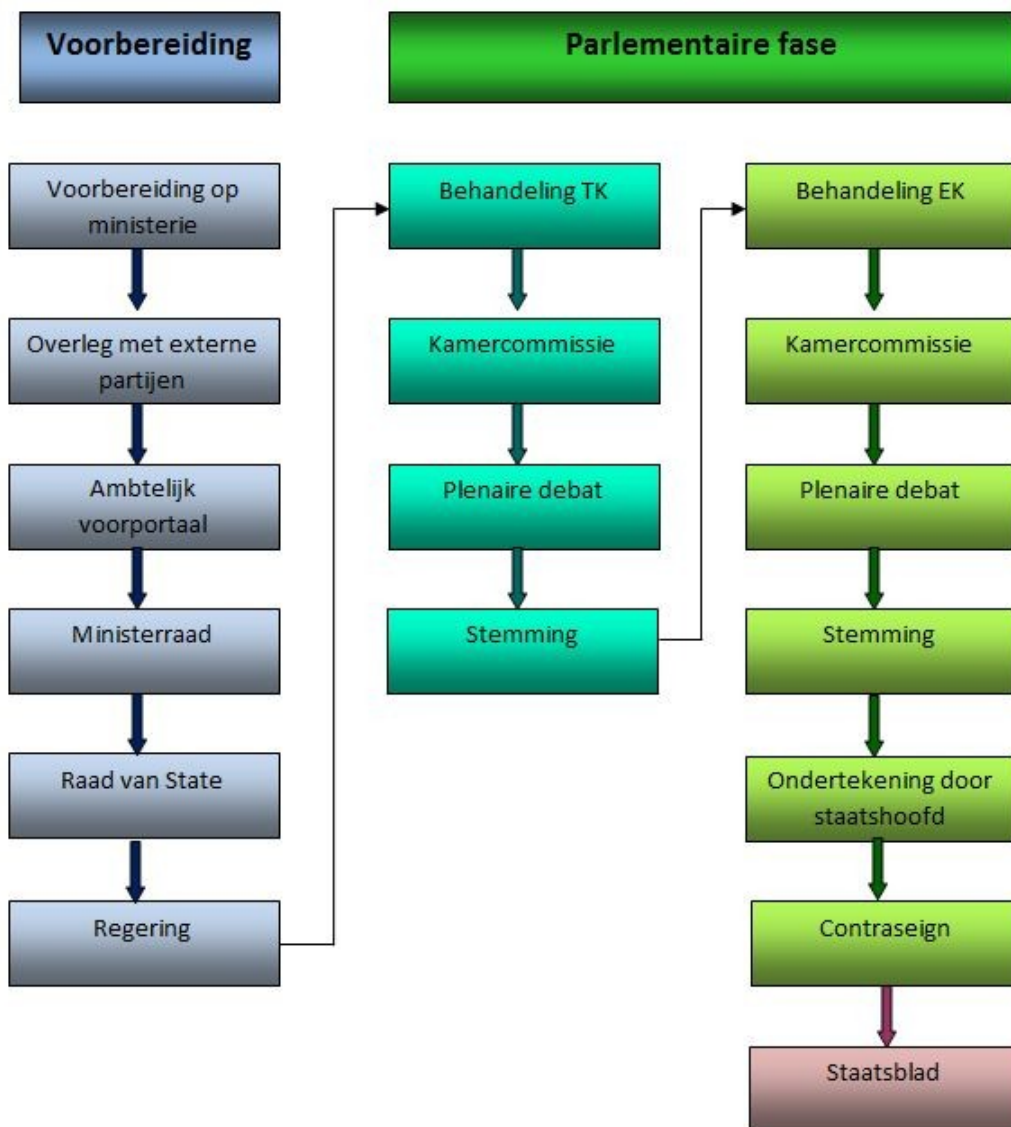
Het onderzoek wordt toegepast op parlementaire wetgeving. Om de onderzoeksvragen te beantwoorden, zal de invloed van de oppositiepartijen in de Tweede Kamer op wetsvoorstellen bestudeerd worden. Dit gebeurt aan de hand van enkele parlementaire instrumenten die de Kamerleden ten beschikking staan om het regeringsbeleid te beïnvloeden, zowel in de Kamercommissies als tijdens het plenaire debat.

De procedure begint met de voorbereiding van een wetsvoorstel op één of meer departementen. Het wetsvoorstel doorloopt vervolgens diverse parlementaire stadia in de Tweede en Eerste Kamer. Als de wet uiteindelijk wordt aangenomen, eindigt de totstandkoming van een wet met publicatie in het Staatsblad, waarna de wet in werking kan treden². In formele zin zijn wetten alle besluiten van de formele wetgever, dit zijn de regering en de Eerste en Tweede Kamer samen, die zich voltrekken volgens een grondwettelijke procedure, zoals is vastgelegd in artikel 82 van de Grondwet³. Met uitzondering van begrotingswetten, goedkeuringswetten voor internationale verdragen en toestemming voor het huwelijk van de koning, bevatten wetten algemeen verbindende voorschriften.

2 Informatie voornamelijk gebaseerd op <http://www.eerstekamer.nl/begrip/wetgevingsprocedure> en <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/wetgeving/vraag-en-antwoord/hoe-komt-een-wet-tot-stand.html>

3 Gebaseerd op informatie op <http://www.parlement.com/id/vh8lnhronvvv/wetgeving> en de publicatie Bovend'Eert, P.P.T. en Kummeling, H.R.B.M. (2010). *Het Nederlandse Parlement*, 11e druk, Deventer: Kluwer.

Figuur 3.1: De parlementaire stadia van een wetsvoorstel

Een wetsvoorstel begint vaak met een maatschappelijk probleem, maar kan ook voortkomen uit bijvoorbeeld internationale verdragen of uitspraken van een rechter (Bovend'Eert en Kummeling, 2010: 195). Het gevolg is dat de bewindspersoon een bepaalde regeling wettelijk wil of moet vastleggen. Dat wordt gedaan via een wetsvoorstel, waarvan de voorbereiding plaatsvindt op het desbetreffende ministerie, zoals eerder is vermeld. Zodra het wetsontwerp er ligt, wordt het eerst besproken in het zogeheten 'ambtelijk voorportaal'. Hierna gaat het door naar de ministerraad. Wanneer de ministerraad akkoord gaat met het wetsvoorstel, wordt het via het staatshoofd ingediend bij de Raad van State. De Raad van State komt met een positief of negatief advies, *dictum* genaamd, waarin ook aanbevelingen kunnen zijn opgenomen. Is het advies van de Raad van State negatief, dan betekent dit dat het voorstel moet worden aangepast en opnieuw behandeld moet worden in de ministerraad voordat het weer naar het staatshoofd verzonden wordt die het op zijn beurt weer naar de Tweede Kamer verzendt.

Na behandeling in de Kamercommissies volgt het plenaire debat in de Tweede Kamer. Voorafgaand aan de plenaire behandeling vindt er nog een mondeling

overleg plaats tussen Kamercommissies en de betrokken bewindspersonen. Hier wordt vooral over de afzonderlijke artikelen en de achterliggende motieven voor het wetsvoorstel gesproken. Voor het houden van zo'n overleg is toestemming van de Kamer vereist. Er kunnen in dit overleg al moties worden ingediend⁴. Een gevolg hiervan kan zijn dat het stuk niet meer besproken hoeft te worden in de Tweede Kamer en het zonder debat kan worden aangenomen. Als dat niet zo is, volgt alsnog het debat. Tijdens het plenaire debat kunnen de Kamerleden over het voorstel debatteren met de verantwoordelijk bewindspersoon. Kamerleden hebben tijdens het debat de mogelijkheid om wijzigingsvoorstellen in te dienen (het recht van amendement). Het kan voorkomen dat de bewindspersoon het met een amendement eens, hij of zij neemt het dan over. Ook hebben Kamerleden het recht om moties in te dienen. Dit doen zij om ergens aandacht voor te vragen, een oordeel te geven over het wetsvoorstel of een verzoek om (een deel van) het wetsvoorstel aan te passen. Elk Kamerlid kan een motie indienen. Hiervoor is steun van vijf andere Kamerleden vereist⁵.

Nadat het plenaire debat is afgerond, vinden de stemmingen plaats, over het algemeen is dat ongeveer een week na het debat. Eerst wordt gestemd over de ingediende amendementen als die er zijn. Daarna komt het gehele wetsvoorstel (artikelsgewijs) in stemming. Een wetsvoorstel wordt via 'gewone' meerderheid van stemmen – de helft plus één – door de Tweede Kamer aangenomen. Voor stemmingen geldt formeel een aanwezigheidsquorum: minimaal de helft plus één Kamerleden moeten aanwezig zijn, wil de stemming rechtsgeldig zijn, wat in de Tweede Kamer neerkomt op de aanwezigheid van minimaal 76 Tweede Kamerleden. Het aantal aanwezigen wordt vastgesteld aan de hand van het aantal leden dat de presentielijst heeft getekend. In de praktijk is er overigens niet altijd een meerderheid aanwezig op het moment van stemmen (Bovend'Eert en Kummeling, 2010: 501). Als het wetsvoorstel minder stemmen krijgt, is het verworpen.

Tijdens de behandeling in de Eerste Kamer kunnen ook Eerste Kamerleden invloed uitoefenen op het wetsvoorstel, zij het in mindere mate. Als de wet in beide Kamers een meerderheid heeft gekregen, betekent dit dat het parlement het wetsvoorstel heeft aangenomen. Het staatshoofd bekrachtigt het wetsvoorstel door het te ondertekenen. Ditzelfde wordt gedaan door de betrokken bewindspersonen en het heet *contraseign*. Nieuwe wetten moeten volgens de Bekendmakingswet worden gepubliceerd in het Staatsblad.

Omdat de parlementaire procedure bijzonder uitvoerig is, is voor dit onderzoek een vijftal selecties gemaakt: fase, type wetsvoorstel, behandelingsprocedure, type kabinet en type invloedsinstrument.

Selectie van parlementaire procedure: Tweede Kamer

In dit onderzoek is ervoor gekozen om alleen de behandeling in de Tweede Kamer te bestuderen en de behandeling in de Eerste Kamer niet mee te nemen. De reden hiervoor is simpel: in de Tweede Kamer hebben Kamerleden de meeste bevoegdheden om invloed uit te oefenen. Het belangrijkste instrument dat de Eerste Kamerleden hebben om een wetsvoorstel te wijzigen, is de novelle. Hiermee kan een wetsvoorstel in zijn geheel worden aangehouden als de Eerste

4 Meer informatie over het wetgevingsoverleg is te bekijken op de website van Parlement & Politiek: http://www.parlement.com/id/vh8lnhrpmxv5/wetgevingsoverleg_wgo

5 http://www.parlement.com/id/vh8lnhrogv2/motie_recht

Kamer niet akkoord gaat met de tekst van het wetsvoorstel⁶. Kortom, in de Eerste Kamer kan een voorstel dus alleen nog worden aangenomen, verworpen of kan de behandeling worden uitgesteld of opgeschort in afwachting van het al dan niet aannemen van een novelle door de Tweede Kamer. Op de inhoud van het wetsvoorstel zelf kan vrijwel geen invloed worden uitgeoefend. Het onderzoek omvat de gehele behandeling in de Tweede Kamer, dus zowel het commissieoverleg als het plenaire debat en de stemmingen. Binnen de commissiefase worden alleen de overleggen van de vaste Kamercommissies bestudeerd, omdat hierin helder is vastgelegd wat per partij wordt gevraagd en hoe de minister hierop reageert. Of het beeld anders zou zijn als ook de overige commissievergaderingen zouden zijn meegenomen is niet bekend, maar het overleg van de vaste Kamercommissies is uiteindelijk leidend en niet de overige commissies. Er is geen reden om aan te nemen dat er bij de andere commissies een ander beeld bestaat.

Selectie van type wetsvoorstel: regeringsvoorstellen

De bevoegdheden van het parlement zijn het sterkst in de sfeer van wetgeving en daarom interessant om te bestuderen. Daarbinnen is ervoor gekozen om uitsluitend regeringsvoorstellen te bestuderen. De belangrijkste reden hiervoor is dat het onderscheid tussen regering en oppositie hier het sterkst is. De oppositie zit niet in de ministerraad en heeft dus geen invloed op de voorbereiding van de wetsvoorstellen. Interessant is daarom de vraag hoe de oppositie reageert op voorstellen van de regering en wat de regering daar vervolgens mee doet. Zoals gezegd is de keuze daarbij gevallen op wetsvoorstellen en niet op voorstellen met betrekking tot budgetrecht en bestuur. Budgetrecht is minder relevant, omdat bij begrotingen - die als één totaalpakket worden aangenomen of verworpen - vaak nauwelijks aan te tonen valt of deze wijzigingen het gevolg zijn van de invloed van politieke partijen (Visscher, 1994: 91). Met name bij het verhogen van begrotingen is deze invloed bijzonder moeilijk aan te tonen. Tenslotte kan het aantonen van invloed op bestuur methodologische problemen geven, omdat het ook hier niet goed te bepalen is wanneer een optreden van de regering het gevolg is van een actie van het parlement.

Selectieperiode: gehele procedure binnen één kabinetsperiode

Er zijn uitsluitend voorstellen geselecteerd die binnen één kabinetsperiode zijn ingediend en ingetrokken, verworpen of aangenomen door de Tweede Kamer. Hierdoor kan worden gegarandeerd dat partijen, gedurende de behandeling van een wetsvoorstel, alleen deel hebben uitgemaakt van coalitie of oppositie. Er zijn dus geen wetsvoorstellen geselecteerd waarvan een partij in de coalitie zat op het moment dat het wetsvoorstel werd ingediend, maar in de coalitie zat op het moment dat de plenaire behandeling of stemming plaatsvond of omgekeerd.

Selectie van type kabinet: meerderheidskabinetten (Balkenende II en -IV)

Er is voor gekozen om een selectie van wetsvoorstellen uit twee kabinetsperiodes te bestuderen. Omdat gekeken is of de uitspraken van Gerard Visscher (1994) nog steeds van toepassing waren, zijn hiervoor twee kabinetsperiodes gekozen die representatief zijn voor Nederland, dat wil zeggen meerderheidskabinetten. Om vast te kunnen stellen of er nog steeds sprake is van een versterking of vermindering van de invloed van de oppositie dienen zo recent mogelijke kabinetsperiodes te worden geselecteerd. De twee kabinetten die hiervoor in aanmerking kwamen, zijn de kabinetten-Balkenende II en

⁶ Beschrijving novelle: <http://www.eerstekamer.nl/begrip/novelle>

-Balkenende IV. Dit zijn niet de meest recente kabinetten, maar wel de meest recente, afgesloten, meerderheidskabinetten. De kabinetten-Rutte I en Rutte II zijn minderheidskabinetten en daardoor voor Nederland (nog) niet representatief. Ook het kabinet-Balkenende III was een minderheidskabinet van CDA en VVD.

De metingsperiode omvat twee tijdvakken. De eerste periode begint op 27 mei 2003. Op deze dag werd het kabinet-Balkenende II beëdigd. De periode loopt tot de dag dat het volgende kabinet, Balkenende III werd beëdigd op 7 juli 2006. De eerste periode van het onderzoek beslaat dus *27 mei 2003 tot en met 6 juli 2006*. De tweede begint op 22 februari 2007, de dag waarop het kabinet-Balkenende IV is beëdigd. Op 20 februari valt het kabinet, dat nog demissionair blijft tot de uiteindelijke ontslagdatum op 14 oktober 2010.

Selectie van instrumenten: Kamercommissies, amendementen en moties

Gekozen is voor drie verschillende invloedsinstrumenten die belangrijk zijn in de parlementaire besluitvorming, te weten vragen in vaste Kamercommissies, amendementen en moties

Tweede Kamercommissies

Commissies hebben altijd een belangrijke plek gehad in de Tweede Kamer en het parlement. Tussen 1848 en 1953 bestond er een simpel commissiesysteem. De Tweede Kamer kende vijf algemene commissies (afdelingen), die drie keer per jaar werden samengesteld. Elke wet werd door elke commissie beoordeeld. Na 1888 ontwikkelden zich geleidelijk meer gespecialiseerde commissies naast de vijf algemene. Tenslotte werden in 1953 de oude vaste commissies opgeheven en namen de gespecialiseerde commissies de controle van wetsvoorstellen over. Voor deze ontwikkeling zijn twee oorzaken aan te wijzen. Ten eerste bleek dat de steeds gedetailleerdere en technische voorstellen van de regering een bepaalde mate van specialisatie vereisten van de Kamerleden. Die kennis werd niet gegarandeerd binnen willekeurig samengestelde commissies. Bovendien werden er steeds meer wetten geproduceerd, wat een enorme lastenverzwaring voor de Kamerleden betekende. Ten tweede verschoof de algemene discussie over wetsvoorstellen van de vaste commissies naar de zich toentertijd langzaam ontwikkelende politieke partijen (Andeweg en Irwin, 2005: 134). In 1966 werden Kamercommissies in het Reglement van Orde van de Tweede Kamer opgenomen⁷.

In de jaren negentig verscheen een rapport van de commissie-Deetman, waarin werd gesteld dat de Kamercommissies te specialistisch waren geworden, dat de taken te veel met wetgeving vervlochten waren en de Kamerleden daardoor hun controlerende functie niet meer konden uitoefenen⁸. Als gevolg hiervan daalde het aantal commissies licht. Nu bestaan er ongeveer 20 commissies in de Tweede Kamer, waarvan slechts enkele tijdelijk. Het commissiesysteem vormt een afspiegeling van de ministeries. Met uitzondering van het ministerie van Algemene Zaken bestaat voor elk ministerie een vaste Kamercommissie. In aanvulling hierop bestaan enkele commissies met meer algemene taken, zoals de Kamercommissie voor Europese Zaken en enkele commissies met meer

⁷ Informatie gebaseerd op http://www.parlement.com/id/vh8lnhrogvuz/tweede_kamercommissies en http://nl.wikipedia.org/wiki/Tweede_Kamercommissie

⁸ Rapport van de Bijzondere Commissie Vraagpunten inzake de staatkundige, bestuurlijke en staatsrechtelijke vernieuwing, HTK 1990-1991, 21 427, nr. 3

gespecialiseerde taken, zoals de Kamercommissie voor de Nederlandse Antillen en Aruba.

De Tweede Kamer kent verschillende typen Kamercommissies⁹: Voor dit onderzoek is alleen gekeken naar de vaste Kamercommissies. Deze vormen een afspiegeling van de ministeries, met uitzondering van het Ministerie van Algemene Zaken, waarvoor geen commissie bestaat. Ook zijn er vaste commissie voor Koninkrijksrelaties en voor Europese zaken. Vaste commissies zijn permanent en toetsen verreweg het grootste deel van de wetsvoorstellen.

Tweede Kamercommissies bestaan vanzelfsprekend uit Tweede Kamerleden. Formeel benoemt de voorzitter van de Kamer de leden van een commissie. De partijsamenstelling van de commissies is globaal bekeken gelijk aan die in de Tweede Kamer, hoewel kleinere fracties hierbij enigszins in het voordeel zijn, omdat zij hun voorkeuren voor commissies kunnen aangeven, waar bij de verdeling van de posities over de commissies ook zoveel mogelijk rekening mee wordt gehouden. Ook de samenstelling van de voorzitters is proportioneel, zij kunnen dus zowel van oppositie- als van coalitiepartijen afkomstig zijn. De fractievoorzitters ontmoeten elkaar informeel om te bepalen welke partij welke voorzitterschappen krijgt. Een van de overwegingen leek altijd te zijn dat de commissievoorzitters van een andere partij afkomstig zijn dan de minister die op het corresponderende departement zit (Andeweg en Irwin, 2005: 135), maar daarop bestaan inmiddels veel uitzonderingen.

Evenals gedurende de plenaire behandeling, beschikken Kamerleden ook tijdens de commissiefase over een aantal parlementaire rechten om hun functie goed te kunnen uitoefenen. Deze rechten zijn beschreven in het Reglement van Orde van de Tweede Kamer der Staten-Generaal (RvOTK)¹⁰: Samengevat hebben Kamerleden het recht om mondeling of schriftelijk met een minister te overleggen, hoorzittingen te organiseren en werkbezoeken af te leggen. Ook kunnen Kamerleden advies vragen door de vaste Colleges van Advies en kan de Kamer voorstellen een groot project aan te wijzen middels de Groteprojectenprocedure¹¹.

Veel Kamerleden hebben zich gespecialiseerd en zijn vaker te vinden bij de commissievergaderingen dan bij de plenaire vergaderingen (Lombaers, 2011: 66). Omdat Kamerleden ook in de commissiefase invloed uitoefenen, nemen Kamercommissies een belangrijke plaats in in de besluitvorming. In de overleggen van de Kamercommissies worden de technische details van het wetsvoorstel besproken, zodat het echte debat op hoofdlijnen gevoerd kan worden (Kummeling en Bovend'Eert, 2010: 233). Zoals eerder vermeld, kenmerkt niet het arenamodel, maar het marktplaatsmodel de verhoudingen tussen

⁹ Informatie afkomstig uit het Reglement van Orde van de Tweede Kamer der Staten-Generaal (RvOTK) (hfdst. VII, artikelen 15 t/m 24), te raadplegen via <http://maxius.nl/reglement-van-orde-van-de-tweede-kamer-der-staten-generaal>, aangevuld met informatie van de websites http://www.parlement.com/id/vh8lnhrogvuz/tweede_kamercommissies en http://nl.wikipedia.org/wiki/Tweede_Kamercommissie

¹⁰ <http://maxius.nl/reglement-van-orde-van-de-tweede-kamer-der-staten-generaal/hoofdstuk7>

¹¹ http://www.parlement.com/id/vh8lnhrpmxvm/controle_tweede_kamer

regering en Kamerleden tijdens de vergaderingen van de Kamercommissies. Kamercommissies zijn vaak verkokerd, hierin kunnen Kamerleden zich specialiseren. Zij beschouwen zichzelf hierin vooral als vertegenwoordiger van een specifiek, niet-partijpolitek belang. De commissies zijn in de meeste gevallen ingedeeld op beleidsterrein, zoals landbouw of onderwijs. Sinds de vorming van gespecialiseerde Kamercommissies bestaat het marktplaatsmodel dus binnen het arenamodel (Andeweg en Thomassen, 2007: 78, Andeweg en Irwin, 2005: 146). Als het evenwel politiek gevoelige onderwerpen betreft, bieden de Kamercommissies kansen voor Kamerleden om zich te profileren en punten te scoren voor de eigen partij. Op dat moment gaat het arenamodel overheersen, de overleggen worden gebruikt om politieke standpunten te propageren (Enthoven, 2011: 23).

Rechten in de plenaire fase

Ook in de plenaire fase heeft de Tweede Kamer een aantal mogelijkheden om invloed uit te oefenen op wetgeving¹². De medewetgevende taak van de Tweede Kamer komt o.a. naar voren in het feit dat hij mede de tekst van wetsvoorstellen bepaalt. Kamerleden hebben diverse instrumenten tot hun beschikking om invloed uit te oefenen. De rechten die voor dit onderzoek relevant zijn, zijn het recht om moties in te dienen als Kamerleden het niet eens zijn met het regeringsbeleid en het recht van amendement, dat specifiek bedoeld is om wetsvoorstellen van de regering te wijzigen.

Amendementen

Amendementen zijn specifiek bedoeld om wetsvoorstellen van de regering te wijzigen en worden bij uitstek gezien als hét instrument om invloed uit te oefenen op wetsvoorstellen. Sinds de grondwetsherziening van 1848 mag de Tweede Kamer wetsvoorstellen wijzigen via het recht van amendement. Hoewel in de praktijk relatief weinig van dit instrument gebruik wordt gemaakt (Enthoven, 2011: 72-73), vinden ook Kamerleden zelf het een effectief instrument om het beleid te beïnvloeden. Visscher concludeerde al dat het Kamerleden steeds vaker lukt om een wet te wijzigen via amendering. Ministers ontraden veel amendementen, maar boeken daar niet altijd succes mee (1994: 281).

Amendementen kunnen door elk Kamerlid worden ingediend op de gehele tekst van een wetsontwerp, zolang het niet strijdig is aan de strekking van dat wetsontwerp¹³. Indien de bewindspersoon het eens is met het voorgestelde amendement, neemt hij of zij het over in het wetsvoorstel. Is er de bewindspersoon het niet eens is met de tekst van het amendement, dan wordt erover gestemd via een gewone meerderheid van stemmen. Als het amendement wordt aangenomen, is de bewindspersoon verplicht het wetsvoorstel te wijzigen. De beperking van het recht is gelegen in het feit dat de regering als reactie op een amendement een wetsvoorstel in kan trekken. Daarbij wordt een

12 Informatie gebaseerd op

http://www.tweedekamer.nl/hoe_werkt_het/de_nederlandse_democratie/taken_en_rechten/,
<http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/parlement/vraag-en-antwoord/welke-rechten-heeft-de-tweede-kamer.html>, en
http://www.parlement.com/id/vhnnmt7irps4/rechten_en_taken_tweede_kamer

13 http://www.parlement.com/id/vh8lnhrpmxvl/mede_wetgeving

amendement alleen overgenomen als het artikel van het wetsvoorstel waarop het amendement betrekking heeft, ook is aangenomen.

De betrokken bewindspersoon heeft bij zowel moties als amendementen het recht om de motie of het amendement voor de stemming te ontraden of 'onaanvaardbaar' te verklaren als hij of zij het niet eens is met de strekking. De consequenties hiervan hangen af van de politieke constellatie (Belinfante en De Reede, 2009: 134). Zijn hier geen politieke consequenties aan verbonden, dan kan het betekenen dat het kabinet het wetsvoorstel intrekt op het moment dat de motie of het amendement wordt ingetrokken. Het kan echter ook betekenen dat de betrokken bewindspersoon zijn of haar ontslag aanbiedt. Dit moet vooraf worden aangekondigd, zodat de Tweede Kamer weet dat het aannemen ervan kan leiden tot een kabinetscrisis¹⁴

Moties

Indien Kamerleden vinden dat de regering ergens aandacht aan moet besteden, of ze het niet eens zijn met het gevoerde beleid, kan hij of zij dit kenbaar maken via een motie. Moties werden aanvankelijk niet per se gezien als instrument om wetsvoorstellen te beïnvloeden.

Moties zijn ontstaan in de negentiende eeuw. Ze werden toen nog ingediend in de vorm van een zogenoemd 'Adres van Antwoord op de Troonrede' en waren vooral bedoeld om toezicht te houden op het beleid van ministers. Bij de Grondwetsherziening van 1848 werd het mogelijk om vanuit beide Kamers apart moties in te dienen (Bovend'Eert en Kummeling, 2010: 342-344). Het gebruik van moties werd langzaamaan steeds algemener en werd gezien als belangrijk instrument om de regering tot een uitspraak te brengen.

Het karakter van moties is sinds de negentiende eeuw behoorlijk veranderd. Was een motie voor die tijd vooral een uitspraak van de Tweede Kamer en niet zozeer een wijziging op de tekst van de wet; in de loop der tijd heeft de motie zich steeds meer ontwikkeld tot een verzoek aan de regering. Sinds de jaren zeventig van de vorige eeuw is bovendien de zogenoemde amenderende motie opgekomen; de formulering van moties werd vrijwel dezelfde als bij amendementen gebruikelijk was (Visscher, 1994: 99). De motie kreeg hierdoor steeds meer het karakter van een amendement en bevatte ook meestal voorstellen om (delen van) wetsvoorstellen te veranderen. Het gevolg hiervan was, dat - hoewel de regering moties altijd naast zich neer mag leggen - ze toch minder vrijblijvend zijn geworden. Net zoals bij amendementen, kunnen bij moties wetsvoorstellen goed worden aangepast, omdat elk Kamerlid een motie kan indienen, zolang de motie ook gesteund wordt door vier andere Kamerleden. Als zo'n motie de steun van de meerderheid van de Tweede Kamer krijgt, leidt dit ertoe dat de uitspraak die in de desbetreffende motie is gedaan, een aanzienlijk gewicht heeft gekregen. Wanneer een motie door de Kamer wordt aangenomen met een gewone meerderheid van stemmen, moet de regering daar rekening mee houden maar ze is niet verplicht om de motie uit te voeren. De zwaarste vorm van een motie is de motie van wantrouwen, waarmee de Kamer het vertrouwen in een bewindspersoon of het hele kabinet opzegt. Als deze motie wordt aangenomen, moet het kabinet of de bewindspersoon aftreden.

Het recht om moties in te dienen is in dit onderzoek beschouwd als wetgevingsinstrument. Moties staan vooral bekend als controle-instrument en niet zozeer als wetgevingsinstrument. Toch leiden ze regelmatig tot

14 http://www.parlement.com/id/vh8lnhrogvv2/motie_recht

aanpassingen van het wetsvoorstel. Moties bevatten vaak uitspraken over bijvoorbeeld reacties op nieuwe ontwikkelingen. Ze worden gebruikt om een conclusie van een debat of een toezegging van de bewindspersoon vast te leggen. Het kabinet kan besluiten een motie naast zich neer te leggen.

Samenvatting van de selecties

De selectie van voorstellen bestaat uit alle regeringsvoorstellen die in tijdens Balkenende II of Balkenende IV zijn ingediend en die vóór het aantreden van het volgende kabinet het gehele te meten behandeltraject doorlopen hebben, dus zijn ingediend, behandeld in de Kamercommissies en door kabinet of Kamer zijn ingetrokken, of zijn verworpen of aangenomen door de Tweede Kamer. Een enkele keer wordt niet over het voorstel gestemd, als het voortijdig is ingetrokken. In dat geval geldt het moment van intrekking als laatste behandeldatum.

Aanpak

Het totaal aantal regeringsvoorstellen dat tijdens de twee kabinetten zowel is ingediend als in de Tweede Kamer is aangenomen, ingetrokken of verworpen, is ongeveer 700. Aangezien de behandeling van een wetsvoorstel in de Tweede en Eerste Kamer over het algemeen uit minstens 10, maar vaker rond de 30-40 documenten bestaat, is het bestuderen van alle wetsvoorstellen geen realistisch doel binnen de gegeven periode. Om die reden is gekozen voor een steekproef van 45 wetsvoorstellen die binnen de gegeven criteria vallen, dat wil zeggen, voorstellen die zowel zijn ingediend als aangenomen door de Tweede Kamer tijdens het bewind van het kabinet Balkenende-IV. Alle voorstellen die aan de genoemde criteria voldeden zijn genummerd en deze getallen zijn ingevoerd in de "Research Randomizer", (<http://www.randomizer.org/form.htm>). Vervolgens heb ik dit programma de opdracht gegeven om uit de totale populatie een enkele set van 45 voorstellen at random te selecteren. Deze 45 voorstellen vormen de steekproef. Met de data uit deze wetsvoorstellen zal ik de invloed van de oppositiepartijen op het regeringsbeleid meten.

Commissiefase

Het parlement heeft aan aantal rechten tot haar beschikking in het proces van wetgeving¹⁵.

De verschillende typen invloed worden apart uitgewerkt en vervolgens vergeleken. De invloed die ik zal meten, kan worden uitgeoefend via de volgende instrumenten:

Vorbereidende fase behandeling wetsvoorstel:

- Overleg met bewindspersoon, hoorzittingen, werkbezoeken en contacten met colleges van advies.

Dit onderzoek beperkt zich tot de overleggen die de vaste Kamercommissies voeren bij de introductie van nieuwe wetsvoorstellen. Invloed van Kamercommissies op het wetsvoorstel bleek vrijwel alleen op deze manier systematisch waar te nemen. Bij elk wetsvoorstel was er minimaal één verslag beschikbaar waarop door de minister werd geantwoord door middel van een Nota van antwoord. In sommige gevallen is na beantwoording door de commissie nogmaals een verslag met vragen verschenen, waarop ook weer geantwoord werd door de bewindspersoon. Uit de verslagen zijn de herkenbare, inhoudelijke vragen geregistreerd waar de regering formeel op heeft geantwoord. De verslagen en Nota's naar aanleiding van het verslag dienden als leidraad. Alle

15 Zie hoofdstuk 3 en 4

gestelde inhoudelijke vragen zijn verzameld en het antwoord van de regering op die vragen in de Nota van wijziging is bekeken. Er is sprake van invloed als de bewindspersoon in de nota toezegt iets aan te passen en hij of zij dat vervolgens formeel bekrachtigt in een 'Nota van verbetering'.

Plenaire fase

In de plenaire fase van het wetsvoorstel werden de volgende parlementaire instrumenten geregistreerd:

- Het recht van amendement;
- Het recht om moties in te dienen.

Van deze typen invloed kan in het proces van wetgeving met behulp van de beschikbare Kamerstukken worden bepaald of er al dan niet sprake is van invloed. Veel moties of amendementen worden in de loop van de behandeling herzien. Uiteraard is in dat geval alleen de laatst verschenen versie meegenomen.

Wil er sprake zijn van invloed, dan zal een van de volgende oorzakelijke gevolgen moeten kunnen worden aangetoond:

- Het verwerpen van een wetsvoorstel in de Tweede Kamer op voorstel van de oppositie;
- Amenderingen in de oorspronkelijke tekst van het wetsvoorstel door de oppositie;
- Aanpassing van het wetsvoorstel op initiatief van de regering, toe te schrijven aan invloed van de oppositie;
- Het intrekken van een wetsvoorstel als gevolg van invloed door de oppositie.

Alle veranderingen ten opzichte van de oorspronkelijke tekst van het wetsvoorstel zijn aangemerkt als invloed. Eerst wordt per type invloedskanaal de invloed beschreven, daarna worden de uitslagen onderling vergeleken.

4. Resultaten: invloed op het wetgevingsbeleid per type invloed

In dit hoofdstuk worden de resultaten van het onderzoek besproken. Uiteindelijk zijn 45 wetsvoorstellen bestudeerd, waarvan 23 uit de periode Balkenende II en 22 uit de periode Balkenende IV. Eerst is de invloed door Kamercommissies in beeld gebracht. Vervolgens wordt de fase van het plenaire debat behandeld. Als eerste wordt daarbinnen gekeken naar de invloed via amendementen. Tot slot wordt een overzicht gegeven van de invloed via het indienen van moties.

Tabel 4.1 *Typologie beïnvloedingsinstrumenten van de Tweede Kamer*

Fase/instrument	Type invloed
Vragen in Kamercommissies	- Aanpassen wettekst - Intrekken wetsvoorstel
Amendementen	- Aanpassen wettekst - Intrekken wetsvoorstel
Moties	- Aanpassen wettekst - Intrekken wetsvoorstel

In bovenstaande tabel worden nogmaals de beïnvloedingsinstrumenten getoond met het type invloed dat ermee kan worden uitgeoefend.

4.1. Commissiefase

In deze paragraaf wordt onderzocht wat de invloed is die de Tweede Kamer heeft uitgeoefend op regeringsvoorstellen via vragen in Kamercommissies. Indien deze vragen leiden tot een toezegging van de bewindspersoon tot wijziging van het wetsvoorstel, is er sprake van invloed. Allereerst is nagegaan welk deel van de vragen afkomstig is van de coalitie- en oppositiepartijen en hoeveel daarvan ook daadwerkelijk heeft geresulteerd in invloed op het wetsvoorstel. Vervolgens zijn de aantallen Kamervragen en Kamervragen waarbij invloed is uitgeoefend per politieke partij in kaart gebracht. Tenslotte is bekeken op hoeveel wetsvoorstellen invloed is uitgeoefend in de commissiefase.

De vertegenwoordiging van de politieke partijen in de commissies vormt een globale afspiegeling van de vertegenwoordiging in de Kamer. Op basis van deze verdeling is de verwachting dat de coalitiepartijen iets sterker vertegenwoordigd zijn in de commissies. Een exacte afspiegeling van de Kamer is het overigens niet, omdat het fysiek onmogelijk is om elke partij te vertegenwoordigen in alle commissies.

Commissievragen door coalitie en oppositie

In totaal zijn bij de 45 onderzochte wetsvoorstellen 2028 vragen gesteld; dat zijn er over de gehele periode gemiddeld 45 per wetsvoorstel en gemiddeld 183 per partij. Zowel de coalitie- als de oppositiepartijen hebben invloed uitgeoefend in de commissiefase, maar in verhouding tot het aantal gestelde vragen, lijkt het instrument niet sterk. Slechts een bijzonder klein deel van de in de Kamercommissies gestelde vragen leidde ook daadwerkelijk tot een toezegging tot aanpassing van het wetsvoorstel door de bewindspersoon. Er is bij 84 van de in totaal 2028 gestelde vragen sprake van invloed. Gemiddeld werd als gevolg van twee vragen het wetsvoorstel aangepast. De oppositie heeft meer vragen ingediend dan de coalitie, 1132 tegenover 896.

Tabel 4.2 Door de coalitie en oppositie ingediende commissievragen' en succes

	Ingediende commissievragen door coalitie/oppositie		N
	Niet succesvol (%)	Succesvol (%)	
Coalitie	95,0 (5,42)	5,0 (0,29)	896
Oppositie	96,6 (6,96)	3,4 (0,27)	1132
Totaal	1944	84	2028

* Tussen haakjes worden de gemiddelde absolute aantallen commissievragen vermeld die zijn ingediend. De percentages en getallen kunnen iets afwijken door afrondingsverschillen.

Ook is een X^2 -toets uitgevoerd met als uitkomst 3,133 bij een p-waarde van 0,077 (*2-sided*). Dit betekent dat er geen statistisch significant verband is tussen de variabelen 'coalitie en oppositie' en 'is er sprake van invloed', uitgaande van een p-waarde die op maximaal 0,05 mag liggen.

De coalitie heeft per wetsvoorstel gemiddeld 20 vragen gesteld, de oppositie 25. Uiteindelijk leidde dit bij de oppositiepartijen tot minder aanpassingen: de regering kwam de oppositiepartijen in reactie op 39 vragen tegemoet, tegenover 45 bij de coalitiepartijen. De coalitiepartijen zagen in totaal 5,0% van hun verzoeken gehonoreerd, bij de oppositie was dit 3,4%¹⁶. De vragen door coalitie en oppositie per kabinetsperiode geven de volgende uitslag.

¹⁶ Alle absolute en aantallen en percentages van de twee kabinetten samen zijn te vinden in de kruistabellen in bijlage 9.7

Tabel 4.3 *Ingediende commissievragen van oppositie en coalitie in het kabinet-Balkenende II*

Ingediende commissievragen door oppositie en coalitie	<i>Niet succesvol (%)</i>	<i>Succesvol (%)</i>	N
Coalitie	94,8 (7,84)	5,2 (0,43)	637
Oppositie	96,7 (11,77)	3,3 (0,41)	889

* Tussen haakjes worden de gemiddelde absolute aantallen commissievragen vermeld van de coalitie of oppositie. De percentages en getallen kunnen iets afwijken door afrondingsverschillen.

Tabel 4.4 *Ingediende commissievragen van oppositie en coalitie in het kabinet-Balkenende IV*

Ingediende commissievragen door oppositie en coalitie	<i>Niet succesvol (%)</i>	<i>Succesvol (%)</i>	N
Coalitie	95,8 (3,1)	4,2 (0,14)	259
Oppositie	96,3 (3,34)	3,7 (0,13)	243

* Tussen haakjes worden de gemiddelde absolute aantallen commissievragen vermeld van de coalitie of oppositie. De percentages en getallen kunnen iets afwijken door afrondingsverschillen.

Hoewel de coalitie meer succes lijkt te hebben bij de beïnvloeding van wetsvoorstellen dan de oppositie, blijkt uit bovenstaande tabellen hoe minimaal het verschil is. In beide kabinetten leidde het overgrote deel van de vragen niet tot een aanpassing van het wetsvoorstel.

Wat als eerste opvalt, is dat bij de wetsvoorstellen uit het kabinet-Balkenende II over de hele linie meer vragen zijn gesteld dan bij de wetsvoorstellen uit Balkenende IV. In beide kabinetten hebben de oppositiepartijen meer vragen gesteld dan de coalitiepartijen, zowel absoluut als verhoudingsgewijs. Hierbij geldt dat de verschillen groter zijn onder Balkenende II dan onder Balkenende IV. Dat is opvallend, omdat het verschil in aantal Kamerleden tussen coalitie en oppositie onder Balkenende kleiner is dan onder Balkenende IV en men dus zou verwachten dat de aantallen hier juist dicht bij elkaar zouden liggen. Dit lijkt ook meteen de enige onregelmatigheid in de vergelijking tussen de twee kabinetten.

De beide kabinetten tonen een ongeveer gelijk patroon als het gaat om het uitoefenen van invloed. In beide gevallen is de coalitie steeds iets succesvoller dan de oppositie. De cijfers liggen evenwel dicht bij elkaar. Hoewel de Kamerleden tijdens Balkenende II actiever waren, lijkt dit niet veel invloed te hebben op de verhoudingen tussen coalitie en oppositie en de mate waarin ze daadwerkelijk invloed uitoefenen of de mate waarin ze zich tot elkaar verhouden. Liggen de percentages tussen coalitie en oppositie al vrij dicht bijeen, de scores tonen aan dat een Kamerlid vrijwel evenveel invloed uitoefent in de commissiefase, ongeacht of dat Kamerlid deel uitmaakt van coalitie of oppositie. De Kamerleden in de oppositie moesten daar echter wel wat meer pogingen voor doen.

De conclusie uit deze paragraaf is dat de coalitiepartijen weliswaar succesvoller zijn maar dat beide kabinetten de verwachting ondersteunen dat de verschillen tussen coalitie en oppositie hier erg klein zijn. De verschillen zijn echter niet significant gebleken, waardoor er geen echte conclusie getrokken kan worden.

Aantal commissievragen per partij

Voordat naar de cijfers is gekeken, is bepaald of er een verband is tussen de variabelen 'politieke partij' en 'invloed'. Dat leverde de volgende tabel op:

Tabel 4.5 Ingediende commissievragen en succes per politieke partij (relatief)

Politieke partij	Ingediende commissievragen per partij			N
	Niet succesvol (%)	Succesvol (%)	Succesvol (%)	
CDA	95,1 (5,40)	4,9 (0,28)		485
PvdA	97,2 (6,48)	2,8 (0,19)		500
SP	97,6 (7,32)	2,4 (0,18)		255
VVD	93,7 (6,63)	6,3 (0,49)		347
GroenLinks	96,6 (6,00)	3,4 (0,21)		87
ChristenUnie	96,9 (13,67)	3,1 (0,44)		127
D66	93,2 (6,11)	6,8 (0,44)		59
SGP	94,9 (32,25)	5,1 (1,75)		136
LPF	100,0 (1,75)	0 (0,00)		14
PVV	100,0 (0,67)	0 (0,00)		6
GroepWilders	100,0 (5,00)	0 (0,00)		5
PvdD	100,0 (3,50)	0 (0,00)		7
Totaal	1944	84		2028

* Tussen haakjes worden de gemiddelde absolute aantallen commissievragen vermeld die zijn gesteld. De percentages en getallen kunnen iets afwijken door afrondingsverschillen.

Voor de commissievragen die door de partijen zijn gesteld is een X^2 -toets uitgevoerd. Allereerst is gekeken of de variabele over uitslag van de invloedspogingen via Kamercommissies en de politieke partij die de invloedspoging doet, significant is. Bij het uitvoeren van de toets bleek dat teveel cellen een verwachte uitkomst van minder dan 5 hadden. Om toch een geldige uitkomst te krijgen, zijn de partijen ChristenUnie, D66, GroenLinks, LPF, PvdD en PVV samengevoegd tot één categorie. De p-waarde van de berekening kwam neer op 0,086 bij een X^2 van 9,642, waarmee het verband tussen deze variabelen niet significant is, uitgaande van een significantieniveau van 0,05.

De percentages van de vragen waarmee door de verschillende partijen individueel invloed is uitgeoefend op het wetsvoorstel, variëren van 0 tot 6,8 over de gehele periode. Als de twee kabinetten afzonderlijk worden bekeken, variëren de percentages van 0 tot 10,0. Daarmee zijn ze bijzonder laag, vooral in relatie tot het aantal wetsvoorstellen waarop via deze weg invloed is uitgeoefend.

Tabel 4.6 Ingediende commissievragen per politieke partij tijdens het kabinet-Balkenende II (relatief)

Politieke partij	Ingediende commissievragen per partij		N
	Niet succesvol (%)	Succesvol (%)	
CDA	95,5 (7,30)	4,5 (0,34)	336
PvdA	97,3 (9,55)	2,7% (0,26)	412
SP	96,8 (16,56)	3,2 (0,56)	154
VVD	93,9 (8,48)	6,1 (0,56)	244
GroenLinks	96,3 (9,88)	3,7 (0,38)	82
ChristenUnie	95,9 (31,00)	4,1 (1,33)	97
D66	93,9 (7,67)	6,1 (0,5)	49
SGP	94,3 (58,00)	5,7 (3,5)	123
LPF	100,0 (1,75)	0 (0)	14
GroepWilders	100,0 (5,00)	0 (0)	100

* Tussen haakjes worden de gemiddelde absolute aantallen commissievragen vermeld die zijn gesteld. De percentages en getallen kunnen iets afwijken door afrondingsverschillen.

Tabel 4.7 Ingediende commissievragen per politieke partij tijdens het kabinet-Balkenende IV (relatief)

Politieke partij	Ingediende commissievragen per partij		
	Niet succesvol (%)	Succesvol (%)	N
CDA	94,0 (3,41)	6,0 (0,22)	149
PvdA	96,6 (2,58)	3,4 (0,09)	88
SP	99,0 (4,0)	0,99 (0,04)	101
VVD	93,2 (4,36)	6,8 (0,32)	103
PVV	100,0 (0,67)	0,0 (0)	6
GroenLinks	100,0 (0,83)	0,0 (0)	5
ChristenUnie	100,0 (5)	0,0 (0)	30
D66	90,0 (3)	10,0 (0,33)	10
PvdD	100,0 (3,5)	0,0 (0)	7
SGP	100,0 (6,5)	0,0 (0)	13

* Tussen haakjes worden de gemiddelde absolute aantallen commissievragen vermeld die zijn gesteld. De percentages en getallen kunnen iets afwijken door afrondingsverschillen.

Zoals al bleek in de paragraaf over de invloed van de oppositie en coalitie, zijn de partijen actiever geweest tijdens het kabinet-Balkenende II. Daarbij zijn de verschillen tussen de partijen groot: zo blijkt uit het gemiddeld aantal vragen dat de SGP verhoudingsgewijs een zeer hoog aantal vragen gesteld in beide kabinetten, waarmee de partij in het kabinet-Balkenende IV weinig succes had. Ook de ChristenUnie – ook een kleinere partij – was vrij actief. Andere kleinere partijen, zoals de Groep Wilders en Partij voor de Dieren, stelden weer opvallend weinig vragen. GroenLinks en de SP laten een aanzienlijk verschil zien in de hoeveelheid vragen tussen de twee kabinetten.

Van de grotere partijen was de VVD in beide kabinetten actiever was dan het CDA en de PvdA. De partij toont een vrij gelijkmatig en redelijk succesvol resultaat. Het omgekeerde geldt voor de PvdA, die in beide kabinetten laag scoort. Het CDA valt daar tussenin. Voor alle drie de partijen geldt, evenals voor D66, dat ze succesvoller waren tijdens Balkenende IV dan tijdens Balkenende II. Bij de overige partijen is het beeld juist omgekeerd.

Over het algemeen lijken de succespercentages van de partijen tussen de kabinetten gemiddeld redelijk overeen te komen, hoewel bij Balkenende IV een groot aantal kleinere partijen geen invloed kon uitoefenen. Bij Balkenende II gold dit maar voor twee partijen. Het zijn wel steeds de kleinere partijen die geen invloed uitoefenen. De grotere partijen oefenen allemaal in meerdere of mindere mate invloed uit.

Partijen die zowel in coalitie als in oppositie hebben gezeten

Omdat sommige partijen deel hebben uitgemaakt van de coalitie en van de oppositie, is het mogelijk om het effect te meten van een verhuizing van oppositie naar regeringspartij of omgekeerd. Het kabinet-Balkenende II bestond uit de partijen CDA, VVD en D66, terwijl het kabinet-Balkenende IV uit CDA, PvdA en ChristenUnie bestond. Het CDA heeft als enige partij twee maal in de coalitie gezeten, de vier overige partijen hebben aan beide kanten gestaan. Aan deze partijen valt op dat de PvdA de enige partij is die het in de coalitie verhoudingsgewijs beter heeft gedaan dan in de oppositie. Opvallend genoeg doen de andere drie partijen het verhoudingsgewijs beter wanneer ze in de oppositie zitten. Hoewel in de oppositie slechts drie vragen van de partij leidden tot aanpassing en in de oppositie elf, is het percentage van de eigen vragen dat

werd overgenomen, met 3,4% iets hoger dan de 2,7% in de oppositie¹⁷. Overigens deed de oefende de partij over de hele linie stelselmatig minder invloed uit in verhouding tot het aantal pogingen, in vergelijking met de andere partijen.

Tabel 4.8 Aantal commissievragen door politieke partijen die zowel in oppositie als in coalitie hebben gezeten

	Coalitie			Oppositie		
	Niet succesvol	Succesvol	N	Niet succesvol	Succesvol	N
PvdA	96,6 (2,58)	3,4 (0,09)	88	97,3 (9,55)	2,7 (0,26)	412
VVD	93,3 (8,48)	6,1 (0,56)	244	93,2 (4,36)	6,8 (0,32)	103
D66	93,3 (7,67)	6,1 (0,50)	49	90,0 (3,0)	10,0 (0,33)	10
CU	100,0 (5,00)	0,0 (0)	30	95,9 (31,00)	4,1 (1,33)	97

* Tussen haakjes worden de gemiddelde absolute aantallen commissievragen vermeld die zijn ingediend. De percentages en getallen kunnen iets afwijken door afrondingsverschillen.

De verschillen tussen hoe de partijen het in de oppositie en in de coalitie hebben gedaan, zijn overal klein, behalve bij de ChristenUnie en D66. De ChristenUnie kreeg in de coalitiefase niet één toezegging van de regering. De regering nam slechts één verzoek tot aanpassing van D66 over toen het in de oppositie zat, maar de partij stelde in totaal ook maar tien vragen. Hieruit blijkt dat het eerder gevonden minimale verschil tussen regerings- en oppositiepartijen veroorzaakt wordt door de aard van die partijen, niet door het feit dat een partij deel uitmaakt van coalitie of oppositie.

Aantal wetsvoorstellen waarop invloed is uitgeoefend

Alle 45 wetsvoorstellen zijn door een parlementaire Kamercommissie behandeld; bij elk wetsvoorstel is ten minste één vraag vanuit de betrokken Kamercommissie gesteld.

De commissiefase is uiteindelijk toch een succesvolle fase voor een partij om invloed uit te oefenen, zo blijkt uit de cijfers, hoewel deze fase niet specifiek bedoeld is om invloed uit te oefenen en er ook veel pogingen nodig zijn. In totaal is op iets meer dan de helft van de wetsvoorstellen, namelijk 23 van de in totaal 45, daadwerkelijk invloed uitgeoefend vanuit de commissie, dat wil zeggen in de nota van wijziging naar aanleiding van ten minste één vraag een wijziging is aangebracht in het wetsvoorstel.

Tabel 4.9 Aantal wetsvoorstellen waarbij vragen zijn gesteld door Kamercommissies

Ingediende commissievragen door oppositie en coalitie			
	Niet succesvol (%)	Succesvol (%)	N
Coalitie	53,8	46,2	39
Oppositie	61,0	39,0	41

Zowel coalitie als oppositie hebben invloed uitgeoefend in de commissiefase. De coalitiepartijen hebben in totaal bij 39 van de 45 wetsvoorstellen vragen gesteld in de commissie, de oppositie deed dat bij 41 wetsvoorstellen. De regeringspartijen bleken daarin iets succesvoller dan de coalitiepartijen. Van de vragen die door de coalitiepartijen zijn gesteld, hebben in totaal bij 18 wetsvoorstellen één of meer vragen tot een toezegging van de betrokken bewindspersoon geleid en heeft dus geresulteerd in een Nota van wijziging. De

¹⁷ Alle absolute en aantallen en percentages van de twee kabinetten samen zijn te vinden in de kruistabellen in bijlage 6.7

oppositie lukte dit bij 16 wetsvoorstellen, dus dat is iets minder dan de coalitie. In percentages bekeken, betekent dit dat de coalitiepartijen invloed hebben uitgeoefend op 46,2% van de wetsvoorstellen. Voor de oppositiepartijen was dit 39,0%.

Totaalbeeld van de invloed via commissievragen

De verwachting vooraf was dat Kamercommissies het sectorale belang in de commissie behartigen en de verhoudingen tussen de partijen een minder sterke rol speelden. Dit is enigszins terug te zien in de resultaten. De oppositie oefent bijna evenveel invloed uit als de coalitie. Het wordt duidelijk dat ook lang niet alles ligt vastgelegd in het regeerakkoord, aangezien coalitiepartijen ook veel vragen stellen. Het feit dat het onderscheid tussen coalitie en oppositie zo klein is, zou een aanwijzing kunnen zijn dat de verhoudingen tussen coalitie en oppositie in de Kamercommissies inderdaad anders liggen dan tijdens het plenaire debat.

Het marktplaatsmodel zou goed te herkennen zijn in de parlementaire commissies. Hierin worden nieuwe wetten behandeld en de besprekingen zouden vooral van technische aard zijn. Een voorbeeld daarvan is de Kamercommissie voor Landbouw, waarvan alle leden een agrarische achtergrond hadden en in grote lijnen de visie deelden dat de landbouw voor Nederland van belang was. (Enthoven, 2011: 24). Overigens komt uit onderzoek van Andeweg en Thomassen onder Kamerleden naar voren dat het marktplaatsmodel volgens Kamerleden zelf enigszins in verval is (2007: 47). Als een van de oorzaken noemen zij het rapport van de Commissie Deetman¹⁸, naar aanleiding waarvan het aantal vaste Kamercommissies is teruggebracht naar één per departement. Hierdoor zijn de commissies minder gespecialiseerd dan daarvoor.

Uit de gegevens kan worden geconcludeerd dat de verhoudingen binnen de Kamercommissies het beste aansluiten bij het parlement als marktplaats. Zo zijn oppositie en coalitie hier ongeveer even actief, en zijn de verschillen relatief klein. Ook de mate waarin succesvol pogingen worden gedaan bij coalitie en oppositie zijn enigszins vergelijkbaar. Een grotere aanwijzing is te vinden in het gedrag van de partijen die in oppositie en coalitie hebben gezeten. Met uitzondering van de PvdA, zijn alle andere partijen die aan dit criterium voldoen, succesvoller als ze in de oppositie zitten.

Om te weten of dit echt een aanwijzing is dat het marktplaatsmodel overheerst, moeten eerst de andere twee invloedspogingen (moties en amendementen) in kaart worden gebracht, zodat kan worden gekeken of het institutioneel model niet overheerst, waarin parlement en regering als instituut tegenover elkaar staan.

4.2 Plenaire fase

Amendementen

In deze alinea wordt uiteengezet welke invloed de Tweede Kamer op regeringsvoorstellen heeft uitgeoefend via het recht van amendement. Eerst zal de invloed worden weergegeven die coalitie en oppositie hebben uitgeoefend door middel van het recht van amendement. Vervolgens zal per partij worden bekeken hoeveel amendementen door elke partij zijn ingediend en welk succes zij daarmee boekten. Daarbij is speciale aandacht voor de partijen die zowel in

18 Rapport van de Bijzondere Commissie Vraagpunten inzake de staatkundige, bestuurlijke en staatsrechtelijke vernieuwing, HTK 1990-1991, 21 427, nr. 3

coalitie als in oppositie hebben gezeten. Tot slot worden de aantallen wetsvoorstellen weergegeven waarop door coalitie en oppositie via dit recht invloed is uitgeoefend.

Aantal ingediende amendementen bij de coalitie en de oppositie

Gemiddeld is door de coalitie ruim één amendement per wetsvoorstel ingediend. De oppositie heeft ruim twee amendementen per wetsvoorstel ingediend.

Tabel 4.10 Door coalitie en oppositie ingediende amendementen en succes (relatief)

	Ingediende amendementen door coalitie/oppositie		N
	Niet succesvol (%)	Succesvol (%)	
Coalitie	35,0 (0,13)	65,0 (0,25)	60
Oppositie	79,0 (0,69)	21,0 (0,18)	124
Totaal			184

* Tussen haakjes worden de gemiddelde absolute aantallen amendementen vermeld die gesteld. De percentages en getallen kunnen iets afwijken door afrondingsverschillen.

De uitvoer van de X^2 -toets gaf een uitkomst van 43,674 bij een p-waarde van 0,00 (2-sided)¹⁹. Uitgaande van een significantieniveau van 0,05 betekent dit dat het statistische verband tussen de variabelen 'coalitie of oppositie' en 'invloed' significant is.

In vergelijking met de commissiefase bleken de coalitiepartijen in deze fase veel meer succes te hebben bij hun pogingen om invloed uit te oefenen. De oppositie heeft ruim twee keer zoveel amendementen ingediend als de coalitie, maar bij de coalitiepartijen werden meer amendementen aangenomen, zowel in getallen als in percentages.

Tabel 4.11 Ingediende amendementen door oppositie en coalitie in het kabinet-Balkenende II (relatief)

	Ingediende amendementen door oppositie en coalitie		N
	Niet succesvol (%)	Succesvol (%)	
Coalitie	26,8 (0,14)	73,2 (0,39)	41 (0,53)
Oppositie	76,9 (0,96)	23,1 (0,29)	91 (1,25)

* Tussen haakjes worden de gemiddelde absolute aantallen amendementen vermeld die zijn ingediend. De percentages en getallen kunnen iets afwijken door afrondingsverschillen.

¹⁹ De waarden van de variabele 'politieke partij' zijn opnieuw gecodeerd naar coalitie en oppositie om te bepalen of de variabelen onafhankelijk zijn.

Tabel 4.12 *Ingediende amendementen door oppositie en coalitie in het kabinet-Balkenende IV*

Ingediende amendementen door oppositie en coalitie			
	<i>Niet succesvol (%)</i>	<i>Succesvol (%)</i>	N
Coalitie	52,6 (0,13)	47,4 (0,11)	19 (0,24)
Oppositie	84,8 (0,40)	15,2 (0,07)	33 (0,47)

* Tussen haakjes worden de gemiddelde absolute aantallen amendementen vermeld die zijn ingediend. De percentages en getallen kunnen iets afwijken door afrondingsverschillen.

Als eerste valt ook hier weer op dat de activiteit een flink stuk hoger was tijdens het kabinet-Balkenende II. Het verschil in aantallen en in succes is in bovenstaande tabellen duidelijk zichtbaar. De oppositie heeft veel meer amendementen ingediend dan de coalitie, waar het over het algemeen slechter mee afliep dan de amendementen die door de coalitiepartijen werden ingediend. Ook de verschillen in invloed ondersteunen dit beeld en geven aan dat de verhouding in beide kabinetten het beste als een arena getypeerd kan worden.

Hoewel het globale patroon overeenkomt, zijn er verschillen tussen de kabinetten waar te nemen. Zo zien de coalitiepartijen onder Balkenende II (CDA, VVD, D66) bijna driekwart van de ingediende amendementen succesvol de Kamer passeren. Onder Balkenende IV (CDA, PvdA, ChristenUnie) is dat 'slechts' bijna de helft. De oppositie heeft in beide kabinetten een stuk minder invloed. Wel doen de oppositiepartijen het tijdens Balkenende II beter dan de oppositie tijdens Balkenende IV. In het eerste geval werd bijna een kwart door de Kamer geloodst, in het tweede geval sneuvelde bijna 85% van de oppositie-amendementen. Het arenamodel lijkt aanwezig, en toont zich op het eerste gezicht zelfs nog sterker tijdens het kabinet-Balkenende IV. Het verschil tussen de omvang van coalitie en oppositie is in dit kabinet ook groter dan tijdens het kabinet-Balkenende II.

Aantal amendementen per partij

In totaal zijn door alle partijen 184 amendementen ingediend bij 45 wetsvoorstellen. Dat betekent dat er per wetsvoorstel gemiddeld 4 amendementen zijn ingediend. In totaal over 45 wetsvoorstellen zijn per partij gemiddeld 17 amendementen ingediend.

Tabel 4.13 Ingediende amendementen en succes per politieke partij (relatief)

Politieke partij	Ingediende amendementen per partij			N
	Niet (%)	succesvol	Succesvol (%)	
CDA	28,1 (0,11)		71,9 (0,27)	32
PvdA	64,5 (0,27)		35,5 (0,15)	31
SP	93,9 (1,35)		6,1 (0,09)	49
VVD	44,8 (0,27)		55,2 (0,33)	29
GroenLinks	87,5 (1,00)		12,5 (0,14)	16
ChristenUnie	83,3 (0,56)		16,7 (0,11)	6
D66	40,0 (0,33)		60,0 (0,50)	5
SGP	63,6 (1,75)		36,4 (1,00)	11
LPF	50,0 (0,25)		50,0 (0,25)	4
PVV	100,0 (0,11)		0,0 (0,00)	1
Groep Wilders	0,0 (0,00)		0,0 (0,00)	0
PvdD	0,0 (0,00)		0,0 (0,00)	0
Totaal				184

* Tussen haakjes worden de gemiddelde absolute aantallen amendementen vermeld die zijn ingediend. De percentages en getallen kunnen iets afwijken door afrondingsverschillen.

Ook hier is een X^2 -toets uitgevoerd en bleek het niet mogelijk om in één keer een geldige uitslag te krijgen. Uiteindelijk was het nodig om de partijen ChristenUnie, D66, GroenLinks, LPF, PvdD, PVV, SGP en SP samen te voegen, omdat er anders te veel cellen leeg waren en de toets niet kon worden uitgevoerd. De uitslag van de X^2 -toets was uiteindelijk 38,280 bij een overschrijdingskans van 0,00 (*2-sided*). Als wordt uitgegaan van een significantieniveau van 0,05, betekent deze uitslag dat de variabelen onafhankelijk zijn en dat er een statistisch significant verband bestaat tussen de politieke partij en de uitkomst van de invloedspoging 'amendement'.

Gemiddeld is per wetsvoorstel bijna 1,5 amendement aangenomen. In totaal zijn per partij gemiddeld zes amendementen ingediend over alle 45 bestudeerde wetsvoorstellen.

Vrijwel alle partijen hebben in ieder geval één maal gebruik gemaakt van hun recht van amendement. De enige uitzondering hierop waren de Groep Wilders, de PvdD en de PVV, die in de bestudeerde wetsvoorstellen geen enkel amendement hebben ingediend.

Tabel 4.14 *Ingediende amendementen per politieke partij in het kabinet-Balkenende II (relatief)*

Politieke partij	Ingediende amendementen per partij		
	Niet succesvol (%)	Succesvol (%)	N
CDA	25,0 (0,11)	75,0 (0,34)	20
PvdA	60,0 (0,36)	40,0 (0,24)	25
SP	93,5 (3,22)	6,5 (0,22)	31
VVD	25,0 (0,15)	75,0 (0,44)	16
GroenLinks	87,5 (1,75)	12,5 (0,25)	16
ChristenUnie	80,0 (1,33)	20,0 (0,33)	5
D66	40,0 (0,33)	60,0 (0,50)	5
SGP	60,0 (3,00)	40,0 (2,00)	10
LPF	50,0 (0,25)	50,0 (0,25)	4 (0,50)
GroepWilders	0,0 (0,00)	0,0 (0,00)	0

* Tussen haakjes worden de gemiddelde absolute aantallen amendementen vermeld die zijn ingediend. De percentages en getallen kunnen iets afwijken door afrondingsverschillen.

Tabel 4.15 *Ingediende amendementen per politieke partij in het kabinet-Balkenende IV (relatief)*

Politieke partij	Ingediende amendementen per partij		
	Niet succesvol (%)	Succesvol (%)	N
CDA	33,3 (0,10)	66,7 (0,20)	12
PvdA	83,3 (0,15)	16,7 (0,03)	6
SP	94,4 (0,68)	5,6 (0,04)	18
VVD	69,2 (0,41)	30,8 (0,18)	13
PVV	100,0 (0,11)	0,0 (0,00)	1 (0,11)
GroenLinks	0,0 (0,00)	0,0 (0,00)	0
ChristenUnie	100,0 (0,17)	0,0 (0,00)	1 (0,17)
D66	0,0 (0,00)	0,0 (0,00)	0
PvdD	0,0 (0,00)	0,0 (0,00)	0
SGP	100,0 (0,50)	0,0 (0,00)	1 (0,50)

* Tussen haakjes worden de gemiddelde absolute aantallen amendementen vermeld die zijn ingediend. De percentages en getallen kunnen iets afwijken door afrondingsverschillen.

De - inmiddels bekende - verschillen in activiteit tussen de kabinetten komen ook hier weer naar voren, zoals ook al duidelijk werd uit het overzicht in de paragraaf over oppositie en coalitie. Ook hier is de SP weer erg actief. Afgaande op de activiteit staat de partij in het kabinet-Balkenende II op de tweede plek, achter de SGP. In het kabinet-Balkenende IV, toen de SP met 25 zetels in de Kamer zat (tegenover negen zetels tijdens Balkenende II), is de partij per lid zelfs het meest productief in het indienen van amendementen. Tegelijk is de partij, die tot op heden nog nooit deel heeft uitgemaakt van een coalitie, ook meteen de in verhouding minst succesvolle partij; in beide kabinetten werd bijna 95% van de ingediende amendementen verworpen.

Het CDA is op afstand de beste als het er om gaat amendementen door de Kamer te leiden. Tijdens Balkenende II slaagde de partij erin om drie van de vier amendementen tot een succes te brengen. Onder Balkenende IV lukte het ze niet om nogmaals aan deze score te voldoen, maar werden nog altijd twee van de drie door de partij ingediende amendementen aangenomen.

De VVD doet het verhoudingsgewijs goed met 75% succes tijdens Balkenende II, toen de partij in de coalitie zat, maar ook tijdens Balkenende IV, toen de partij juist deel uitmaakte van de oppositie, deed de partij het zeker niet slecht met succes voor ruim twee op de drie amendementen.

Net als in de commissiefase, is de PvdA niet erg succesvol. Dit geldt voor beide kabinetten. Tijdens de periode-Balkenende II, als de partij in de oppositie zit, wordt 60% van de amendementen niet aangenomen in de Kamer. Tijdens Balkenende IV, als de partij in de coalitie zit, lukt het zelfs niet voor 83% van de amendementen.

In lijn met de conclusies uit de commissiefase, blijkt ook hier weer dat in de gegevens die over het kabinet-Balkenende IV zijn verzameld, drie partijen geen amendementen hebben ingediend. Tijdens Balkenende II betreft dit slechts één partij, de Groep Wilders. Het algemene patroon tussen de twee kabinetten lijkt overeen te komen. In beide kabinetten is de oppositie wel actiever, maar minder succesvol. Toch lijken de mogelijkheden om invloed uit te oefenen beter tijdens Balkenende II.

Amendementen van partijen die zowel in oppositie als in coalitie hebben gezeten

Tabel 4.16 Aantal amendementen van politieke partijen die zowel in oppositie als in coalitie hebben gezeten (relatief)

	Coalitie			Oppositie		
	Niet succesvol	Succesvol	N	Niet succesvol	Succesvol	N
PvdA	83,3 (0,15)	16,7 (0,03)	6	60,0 (0,36)	40,0 (0,24)	25
VVD	25,0 (0,15)	75,0 (0,44)	16	69,2 (0,41)	30,8 (0,18)	13
D66	40,0 (0,33)	60,0 (0,50)	5	0,0 (0,00)	0,0 (0,00)	0
CU	100,0 (0,33)	0,0 (0,00)	1	80,0 (0,67)	20,0 (0,17)	5

* Tussen haakjes worden de gemiddelde absolute aantallen amendementen vermeld die zijn ingediend. De percentages en getallen kunnen iets afwijken door afrondingsverschillen.

Hoewel uit de vergelijking tussen oppositie en coalitie naar voren komt dat het arenamodel - waarin de coalitiepartijen met beduidend minder moeite beduidend meer succes boeken - dominant lijkt te zijn, moet dat beeld genuanceerd worden. Hieruit blijkt namelijk dat twee van de vier partijen, namelijk de PvdA en de ChristenUnie, het verhoudingsgewijs beter deden in de oppositie dan toen ze in de coalitie zaten. Dat wijst er juist weer op dat succes minder afhankelijk is van of een partij in de coalitie of in de oppositie zit. Ook in de commissiefase kwam dit beeld naar voren, hoewel het niet steeds om dezelfde partijen gaat die het beter doen in de oppositie. De PvdA deed het in de Kamercommissies bijvoorbeeld beter vanuit de coalitie, maar doet het, als het gaat om het uitoefenen van invloed via het indienen van amendementen beter vanuit de oppositie.

Aantal wetsvoorstellen dat is beïnvloed via het recht van amendement

Tabel 4.17 Aantal wetsvoorstellen waarbij amendementen zijn ingediend

	Niet succesvol (%)	Succesvol (%)	N
Coalitie	13,0	87,0	23
Oppositie	50,0	50,0	26

In totaal is door de partijen geprobeerd om op 31 van de 45 wetsvoorstellen invloed uit te oefenen via het recht van amendement. Bij 21 wetsvoorstellen is dat daadwerkelijk gelukt. De coalitiepartijen hebben amendementen ingediend bij 23 wetsvoorstellen, de oppositiepartijen probeerden dat bij 26 te doen. De coalitiepartijen slaagden een stuk beter in hun pogingen; bij 20 wetsvoorstellen zijn amendementen afkomstig van een partij uit de coalitie, aangenomen. De amendementen waarvan een lid van een oppositiepartij eerste ondertekenaar was, waren slechts succesvol bij 13 wetsvoorstellen.

Totaalbeeld van de invloed via amendementen

Bij de invloedspogingen via amendementen was de verwachting vooraf dat de verhoudingen tussen coalitie en oppositie scherper waren dan in de Kamercommissies. De coalitiepartijen zouden minder pogingen hoeven te doen en daarmee toch meer succes boeken. Daarbij was de verwachting ook dat de oppositiepartijen wel degelijk invloed zouden uitoefenen, in aansluiting op de conclusies van Gerard Visscher (1994).

De gegevens met betrekking tot de verhouding tussen de coalitie en oppositie bevestigden dit beeld. Uit de cijfers bleek dat de coalitiepartijen inderdaad minder pogingen hoefden te doen, maar wel meer succes boekten. Dit leken genoeg aanwijzingen dat het arenamodel domineerde. Toch zat de oppositie zeker niet voor niets bij en wisten ook zij een aanzienlijk aantal amendementen met succes door de Kamer te leiden, helemaal gedurende het kabinet Balkenende II. Uit de tabel met de partijen die aan beide kanten - coalitie en oppositie - hebben gestaan, komt echter naar voren dat twee van de vier partijen niet succesvoller zijn als ze deel uitmaken van de coalitie. Deze constatering, die ook al werd gedaan na de commissiefase komt niet overeen met het gangbare idee van het parlement als politieke arena. Als het gaat om de uitslagen per politieke partij blijkt dat het CDA wederom het beste resultaat laat zien, maar de partij zat dan ook in beide kabinetten in de coalitie. De VVD doet het ook goed, in tegenstelling tot de PvdA. De SP is het actiefst maar sorteert daar meteen ook het minste resultaat mee.

Moties

In deze paragraaf beschrijf ik de invloed van de oppositie via het indienen van moties. Net als in de andere paragrafen wordt eerst aangegeven hoe de verhoudingen tussen coalitie en oppositie liggen als het gaat om het uitoefenen van invloed via moties. Vervolgens wordt de verhouding tussen de partijen bekeken en ten slotte worden de aantallen wetsvoorstellen waarop via deze weg invloed is uitgeoefend, gegeven.

Daar moties inmiddels veel gelijkenis vertonen met amendementen, zij ze in dit onderzoek ook op dezelfde wijze behandeld. Zodra een motie is aangenomen, wordt in dit onderzoek als invloed aangemerkt. Als de moties zijn aangenomen, betekent dit overigens niet automatisch dat ze ook zijn overgenomen. De regering heeft de mogelijkheid om moties naast zich neer te leggen en laat vaak niet weten of ze de motie geheel of gedeeltelijk overneemt. Daarom is in dit onderzoek niet meer bekeken of de moties ook daadwerkelijk zijn overgenomen, maar beperkt het onderzoek zich tot de in stemming gekomen moties. Als een motie door de Tweede Kamer is aangenomen, is de aanneming dat sprake is van invloed.

Aantal ingediende moties bij de coalitie en de oppositie

De coalitie diende over de gehele periode gemiddeld minder dan één motie per wetsvoorstel in, de oppositie gemiddeld ruim één. Binnen de coalitie was het CDA het actiefst met elf moties waarvan zij eerste ondertekenaar is.

Tabel 4.18 Door de coalitie en oppositie ingediende moties en succes (relatief)

	Ingediende moties door coalitie/oppositie		N
	<i>Niet succesvol (%)</i>	<i>Succesvol (%)</i>	
Coalitie	34,5 (0,06)	65,5 (0,12)	29
Oppositie	81,4 (0,34)	18,6 (0,08)	59

Totaal88

* Tussen haakjes worden de gemiddelde absolute aantallen moties vermeld die zijn ingediend. De percentages en getallen kunnen iets afwijken door afrondingsverschillen.

De uitgevoerde X^2 -toets had 20,065 als uitkomst waarbij $p < 0,00$ (*2-sided*) was. Er is, uitgaande van een significantieniveau van 0,05, dus een significant verband tussen de variabelen 'coalitie of oppositie' en 'invloed'.

Tabel 4.19 *Ingediende moties door oppositie en coalitie in het kabinet-Balkenende II (relatief)*

Ingediende moties door oppositie en coalitie

	<i>Niet succesvol (%)</i>	<i>Succesvol (%)</i>	N
Coalitie	42,1 (0,10)	57,9 (0,14)	19
Oppositie	70,7 (0,40)	29,3 (0,16)	41

* Tussen haakjes worden de gemiddelde absolute aantallen moties vermeld die zijn ingediend. De percentages en getallen kunnen iets afwijken door afrondingsverschillen.

Tabel 4.20 *Ingediende moties door oppositie en coalitie in het kabinet-Balkenende IV (relatief)*

Ingediende moties door oppositie en coalitie

	<i>Niet succesvol (%)</i>	<i>Succesvol (%)</i>	N
Coalitie	20,0% (0,03)	80,0 (0,10)	10
Oppositie	88,9 (0,23)	11,1 (0,03)	18

* Tussen haakjes worden de gemiddelde absolute aantallen moties vermeld die zijn ingediend. De percentages en getallen kunnen iets afwijken door afrondingsverschillen.

Aansluitend op de vorige paragrafen, is ook hier de activiteit bijna twee keer zo hoog tijdens het kabinet-Balkenende II als tijdens het kabinet-Balkenende IV. Dit lijkt echter niet van invloed te zijn op de onderlinge verhouding tussen coalitie en oppositie. Het inmiddels bekende beeld van een oppositie die gemiddeld actiever is, maar veel minder voor elkaar krijgt, komt ook hier weer naar voren en de verschillen lijken bij dit invloedsinstrument het grootst te zijn. De oppositiepartijen dienen ongeveer twee keer zoveel moties in als de coalitiepartijen, waarvan er echter maar zeer weinig de Kamer passeren. Het beeld ziet er voor de coalitiepartijen een stuk gunstiger uit: de moties die door leden van die partijen worden ingediend, worden grotendeels aangenomen. In het kabinet-Balkenende IV wordt maar liefst 80% van de ingediende moties aangenomen.

Ook al is het globale beeld van de kabinetten vergelijkbaar, toch zijn er verschillen waar te nemen. De verhoudingen tussen coalitie en oppositie zijn het scherpst onder Balkenende IV. Het lijkt hier bijna of de oppositie echt niks voor elkaar krijgt en de coalitie alles. Ligt de gemiddelde invloed tijdens Balkenende II nog dicht bij elkaar, onder Balkenende IV zijn er grote verschillen waar te nemen, zowel in percentage als in invloed.

Moties per partij

In totaal zijn er door de verschillende partijen 88 moties ingediend, dat betekent een gemiddelde van ongeveer 2 per wetsvoorstel. Er zijn bij 45 wetsvoorstellen in totaal 30 moties aangenomen.

Tabel 4.21 *Ingediende moties en succes per politieke partij (relatief)*

Politieke partij	Ingediende moties per partij		N
	<i>Niet succesvol (%)</i>	<i>Succesvol (%)</i>	
CDA	27,3 (0,03)	72,7 (0,09)	11
PvdA	69,6 (0,21)	30,4 (0,09)	23

SP	87,5 (0,41)	12,5 (0,06)	16
VVD	50,0 (0,08)	50,0 (0,08)	8
GroenLinks	71,4 (0,36)	28,6 (0,14)	7
ChristenUnie	20,0 (0,11)	80,0 (0,44)	5
D66	80,0 (0,44)	20,0 (0,11)	5
SGP	0,0 (0,00)	100,0 (0,25)	1
LPF	71,4 (0,63)	28,6 (0,25)	7
PVV	100,0 (0,56)	0,0 (100,0)	5
Groep Wilders	0,0 (0,00)	0,0 (0,00)	0
PvdD	0,0 (0,00)	0,0 (0,00)	0
Totaal			88

* Tussen haakjes worden de gemiddelde absolute aantallen moties vermeld die zijn ingediend. De percentages en getallen kunnen iets afwijken door afrondingsverschillen.

Voor het berekenen van de X^2 -toets zijn de partijen ChristenUnie, D66, GroenLinks, LPF, PvdD, PVV, SGP en VVD samengevoegd. , omdat er anders te veel cellen leeg waren en de toets niet kon worden uitgevoerd De uitkomst was 10,765 bij een p-waarde van 0,013 (*2-sided*). Als wordt uitgegaan van een significantieniveau van 0,05, betekent deze uitslag dat er een statistisch significant verband bestaat tussen de variabelen 'politieke partij' en 'invloed via het indienen van een motie'.

Tabel 4.22 Ingediende moties per politieke partij tijdens het kabinet-Balkenende II (relatief)

Politieke partij	Ingediende moties per partij		
	Niet succesvol (%)	Succesvol (%)	Totaal
CDA	30,0 (0,07)	70,0 (0,16)	10
PvdA	66,7 (0,29)	33,3 (0,14)	18
SP	85,7 (0,67)	14,3 (0,11)	7
VVD	40,0 (0,07)	60,0 (0,11)	5
GroenLinks	71,4 (0,63)	28,6 (0,25)	7
ChristenUnie	100,0 (0,33)	0,0 (0,00)	1
D66	75,0 (0,50)	25,0 (0,17)	4
SGP	0,0 (0,00)	1 -100,0 (0,50)	1
LPF	71,4 (0,63)	28,6 (0,25)	7
GroepWilders	0,0 (0,00)	0,0 (0,00)	0

* Tussen haakjes worden de gemiddelde absolute aantallen moties vermeld die zijn ingediend. De percentages en getallen kunnen iets afwijken door afrondingsverschillen.

Tabel 4.23 Ingediende moties per politieke partij tijdens het kabinet-Balkenende IV (relatief)

Politieke partij	Ingediende moties per partij		
	Niet succesvol (%)	Succesvol (%)	Totaal
CDA	0,0 (0,00)	100,0 (0,02)	1
PvdA	40,0 (0,06)	60,0 (0,09)	5
SP	88,9 (0,32)	11,1 (0,04)	9
VVD	66,7 (0,09)	33,3 (0,05)	3
PVV	100,0 (0,56)	0,0 (0,00)	5
GroenLinks	0,0 (0,00)	0,0 (0,00)	0
ChristenUnie	0,0 (0,00)	100,0 (0,67)	4
D66	100,0 (0,33)	0,0 (0,00)	1
PVV	100,0 (0,56)	0,0 (100,0)	5
PvdD	0,0 (0,00)	0,0 (0,00)	0
SGP	0,0 (0,00)	0,0 (0,00)	0

* Tussen haakjes worden de gemiddelde absolute aantallen moties vermeld die zijn ingediend. De percentages en getallen kunnen iets afwijken door afrondingsverschillen.

Het CDA doet het relatief bijzonder goed. In de bestudeerde wetsvoorstellen tijdens Balkenende IV diende de partij overigens slechts één motie in, die wel werd aangenomen. Ook in het andere kabinet slaagde het CDA erin om 70% van de moties succesvol door de Tweede Kamer te loodsen.

Met dit type invloedsinstrument doet de PvdA een stuk beter dan met de andere instrumenten. In het kabinet Balkenende II wordt een derde van de moties aangenomen. In het kabinet-Balkenende IV - als de partij in de coalitie zit, zelfs drie van de vijf.

Voor de derde grote partij, de VVD, geldt precies hetzelfde. De partij zit in de coalitie tijdens de periode-Balkenende II en is dan zeer succesvol met drie van de vijf moties. In de oppositie lukt het de VVD om met een derde van de moties in vloed uit te oefenen.

De SP is wederom behoorlijk actief, maar sorteert ook dit keer weinig effect. De vergelijking tussen de twee kabinetten lijkt weinig onregelmatigheden te bevatten. GroenLinks is zeer actief tijdens Balkenende II, maar dient niets in tijdens Balkenende IV. Hetzelfde geldt voor de SGP. Opnieuw valt op dat in de voor dit onderzoek bestudeerde wetsvoorstellen de partijen actiever zijn tijdens Balkenende II dan tijdens Balkenende IV en, dat onder Balkenende IV ook meer

partijen – drie in dit geval- geen moties hebben ingediend. Dit zijn wel allemaal vrij kleine partijen. De overige verhouding in de kabinetten lijkt ongeveer gelijk te zijn.

Moties door partijen die zowel in oppositie als coalitie hebben gezeten

Tabel 4.24 Aantal moties van politieke partijen die zowel in oppositie als in coalitie hebben gezeten (relatief)

	Coalitie			Oppositie		
	Niet succesvol (%)	Succesvol (%)	N	Niet succesvol (%)	Succesvol (%)	N
PvdA	40,0 (0,06)	60,0 (0,09)	5	66,7 (0,29)	33,3 (0,14)	18
VVD	40,0 (0,07)	60,0 (0,11)	5	66,7 (0,09)	33,3 (0,05)	3
D66	75,0 (0,5)	25,0 (0,17)	4	100,0 (0,33)	0,0 (0,00)	1
CU	0,0 (0,00)	100,0 (0,67)	4	100,0 (0,33)	0,0 (0,00)	1

* Tussen haakjes worden de gemiddelde absolute aantallen moties vermeld die zijn ingediend. De percentages en getallen kunnen iets afwijken door afrondingsverschillen.

De PvdA en VVD zijn in relatief opzicht precies even succesvol. Andeweg en Irwin (2005: 151) stellen dat partijen die van coalitie naar oppositie gaan actiever worden en vice versa.

Als de verschillen in gedrag van de partijen die zowel in de coalitie als in de oppositie hebben gezeten worden bekeken, komt naar voren dat dit slechts opgaat voor één van de vier partijen. Alleen de PvdA is veel actiever in de oppositie en krijgt daar ook een aantal moties aangenomen. De andere drie partijen die ook aan beide kanten hebben gestaan – VVD, D66 en ChristenUnie – hebben meer moties ingediend ten tijde van de coalitieperiode. De ChristenUnie heeft in de coalitie een indrukwekkende successcore: in deze periode zijn door de partij vier moties ingediend, die alle vier zijn aangenomen. Voor alle partijen geldt dat ze in de coalitie succesvoller waren dan in de oppositie.

Aantal wetsvoorstellen waarop via moties invloed is uitgeoefend

In totaal is bij 29 van de 45 voorstellen geprobeerd om invloed uit te oefenen door middel van het indienen van ten minste één motie. Bij zestien wetsvoorstellen was er sprake van invloed.

Tabel 4.25 Aantal wetsvoorstellen waarbij moties zijn ingediend (relatief)

	Niet succesvol (%)	Succesvol (%)	N
Coalitie	22,2	77,8	18
Oppositie	69,6	30,4	23

De coalitiepartijen probeerden invloed uit te oefenen op achttien wetsvoorstellen en deden dit uiteindelijk behoorlijk succesvol: bij veertien wetsvoorstellen is het ook daadwerkelijk gelukt om via een motie invloed uit te oefenen. De oppositie probeerde bij meer dan de helft van de wetsvoorstellen – 23 – invloed uit te oefenen via het indienen van een of meer moties. Bij iets minder dan een op de drie pogingen lukte dat ook: bij zeven wetsvoorstellen is ten minste een motie aangenomen waarvan de eerste ondertekenaar afkomstig was van een van de oppositiepartijen.

Totaalbeeld moties

Vooraf was bij de invloedspoging moties de verwachting dezelfde als voor amendementen, namelijk dat de verschillen in succes bij de invloedspogingen tussen coalitie en oppositie groter zouden zijn dan in de Kamercommissies en dat de verhouding tussen coalitie en oppositie daardoor beter aan zou sluiten bij het arenamodel. Dat betekent dat de oppositiepartijen veel moeite zouden moeten

doen om invloed uit te oefenen. Ik verwachtte echter ook dat dit de oppositiepartijen uiteindelijk wel degelijk zou lukken.

De cijfers kwamen behoorlijk overeen met de verwachtingen. Alle partijen die in de coalitie en in de oppositie hebben gezeten, deden het verhoudingsgewijs beter toen ze in de oppositie zaten. Voor zover het uit deze cijfers kan worden afgeleid, domineerde inderdaad het arenamodel. Ook hier had de oppositie nog wel enige invloed. Vooral de PvdA lukte het in de oppositietijd vrij goed om een aantal moties tot een succes te brengen. Ook de VVD slaagde daar redelijk in, al diende de partij aanzienlijk minder moties in dan de PvdA.

4.3. Controlevariabele: grootte van de partij

Omdat de data lijken uit te wijzen dat grootte van een fractie een aanzienlijke invloed heeft op de activiteiten van de partij en de mate van succes, is voor elk van de beïnvloedingsinstrumenten een logistische regressieanalyse uitgevoerd met als controlevariabele de grootte (het aantal zetels) van de partij.

Tabel 4.26 Logistische regressieanalyse, toegepast op de invloedspogingen vanuit de Tweede Kamercommissies met afhankelijke variabele 'invloed' en onafhankelijke variabelen 'coalitie/oppositie' en 'aantal zetels'.

	B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)
Coalitie/oppositie	-,435	,248	3,081	1	,079	,648
Aantal zetels	-,005	,008	,409	1	,522	,995
Constant	-2,355	,511	21,247	1	,000	,095

De analyse²⁰ wijst uit dat er geen verband is tussen een van de twee onafhankelijke variabelen en invloed. Er zijn geen significante associaties met de afhankelijke variabele, beide variabelen zijn dus geen goede voorspellers voor invloed. De X²-toets bij het model gaf ook geen significant resultaat (0,256) dus het model lijkt niet goed passend. De Nagelkerke R² was 0,05. Ter controle is dezelfde analyse uitgevoerd, maar dan met de zetels gecategoriseerd²¹.

Tabel 4.27 Logistische regressieanalyse van de invloedspogingen via amendementen met afhankelijke variabele 'invloed' en onafhankelijke variabelen 'coalitie/oppositie' en 'aantal zetels'.

	B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)
Coalitie/oppositie	-1,494	,382	15,325	1	,000	,225
Aantal zetels	,030	,013	5,643	1	,018	1,031
Constant	1,104	,819	1,818	1	,178	3,017

De X²-toets gaf aan dat hier wel sprake is van een significant model (Sig = 0,00, X² = 38,185 bij 2 vrijheidsgraden). De Nagelkerke R² heeft een waarde van ,257, wat een redelijk zwakke samenhang aangeeft van de variabelen 'aantal zetels' en 'coalitie of oppositie' en de invloed via amendementen. Beide variabelen zijn significant en hebben dus invloed op het uitoefenen van wel of geen invloed. De *intercept* is niet significant. Als gekeken wordt naar het relatieve belang van de onafhankelijke variabelen via de *Wald Statistic*, lijkt de invloed van de variabele 'coalitie of oppositie' belangrijker is dan het aantal zetels, maar omdat het om

20 Hiervoor is de variabele 'uitslag' gecategoriseerd in een dichotome variabele 'invloed' (waarden: 0 = nee, 1 = ja). Ook zijn variabelen 'coalitie/oppositie' en 'grootte partij' toegevoegd.

21 Waarden: 1-7 zetels: klein, 8-22 zetels: midden, 23-45 zetels: groot. Ook is het nog geprobeerd met twee grote categorieën: klein en groot.

twee verschillende typen variabelen gaat, kunnen de twee variabelen onderling waarschijnlijk niet worden vergeleken.

Als de *Odds Ratio* (OR - Exp(B)) bekeken wordt, blijkt dat het aantal zetels een positieve *Odds Ratio* heeft: bij elke zetel die een partij erbij heeft, wordt de kans 1,031 groter dat er geen invloed wordt uitgeoefend. De onafhankelijke variabele heeft een negatieve *Odds Ratio*; factor ,225 lager voor coalitie dan voor oppositie. Dezelfde controletests zijn uitgevoerd als bij de analyse over de commissie-invloed²², maar de resultaten bleven ongeveer gelijk.

Tabel 4.28 Logistische regressieanalyse van de invloeds pogingen via moties met afhankelijke variabele 'invloed' en onafhankelijke variabelen 'coalitie/oppositie' en 'aantal zetels'.

	B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)
Coalitie/oppositie	-1,726	,504	11,734	1	,001	,178
Aantal zetels	,014	,016	,823	1	,364	1,014
Constant	1,964	,985	3,975	1	,046	7,129

De X^2 -toets gaf aan dat hier sprake is van een significant model (Sig = 0,00, $X^2 = 15,238$ bij 2 vrijheidsgraden). De Nagelkerke R2 heeft een waarde van ,217, wat een redelijk zwakke samenhang betekent van het aantal zetels en coalitie oppositie met invloed via moties. De variabele oppositie/coalitie is significant en er is dus sprake van significante samenhang met de afhankelijke variabele invloed. Dat geldt niet voor de grootte van het aantal zetels. Als gekeken wordt naar het relatieve belang van de onafhankelijke variabelen via de *Wald Statistic*, is het duidelijk dat coalitie/oppositie ook hier belangrijker is dan het aantal zetels. Als gekeken wordt naar de *Odds Ratio* (OR - Exp(B)), blijkt dat het aantal zetels een positieve *Odds Ratio* van 1,014 kent en coalitie/oppositie een negatieve van ,178. Ook hier zijn dezelfde extra tests weer uitgevoerd als bij de twee andere invloeds pogingen, maar het verband tussen het aantal zetels en invloed bleek niet significant.

De bovenstaande analyses zijn voornamelijk uitgevoerd om te kijken of de grootte van de partij niet meer invloed uitoefende dan oppositie of coalitie. Ondanks de verwachtingen op basis van de kruistabellen, bleek dat voor dit onderzoek niet het geval. In twee van de drie gevallen was er überhaupt geen statistisch significant verband - bij de beïnvloeding via de commissies en beïnvloeding via moties -. Alleen bij amendementen bleek het verband er wel te zijn. Voor oppositie/coalitie gold twee keer een statistisch significant verband; bij moties en amendementen. In alle drie de gevallen had deze variabele een hogere *Wald statistic*, en had dus een belangrijker invloed dan de grootte van de partij. De extra analyses die ter controle zijn uitgevoerd en waarbij ook nog is geprobeerd om het aantal zetels in categorieën op te delen, leverden in alle gevallen vrijwel dezelfde resultaten op. De verbanden die niet-significant waren, bleven dat ook.

²² Logistische regressieanalyse waarbij het aantal zetels in categorieën was opgedeeld en een lineaire regressieanalyse met de afhankelijke variabele 'uitkomst' en het aantal zetels plus coalitie/oppositie, en daarbij dezelfde analyse nogmaals, maar dan met het aantal zetels ook weer opgedeeld in categorieën.

5. Discussie en conclusies

In de vorige hoofdstukken is geprobeerd om de invloed op wetgeving in kaart te brengen via de instrumenten vragen in een Kamercommissie, amendementen en moties in plenaire vergaderingen. De analyse kon worden uitgevoerd door de drie verschillende typen invloed gescheiden te houden. De Kamerstukken bleken voldoende houvast te bieden om de invloed in kaart te brengen. Het onderzoek was daarbij vooral toegespitst op het onderscheid tussen coalitie en oppositie.

Vooropgesteld moet worden dat de gegevens met terughoudendheid moeten worden geïnterpreteerd, doordat slechts een deel van de wetsvoorstellen in slechts twee kabinetten is bestudeerd. Wel kan worden geconcludeerd dat de invloed van zowel oppositie als coalitie bij aanzienlijk deel van de wetsvoorstellen onmiskenbaar is aangetoond.

5.1 Discussie

De resultaten met betrekking tot de commissiefase zijn niet significant zijn gebleken. De resultaten met betrekking tot de overige twee invloedspogingen – amendementen en moties – zijn dat wel. De samenvoeging van de kleinere partijen tot één categorie bleek in enkele gevallen noodzakelijk. Deze categorieën konden niet overal op dezelfde wijze worden vastgesteld, zodat het moeilijk is om een vergelijking te maken tussen de resultaten van de X^2 -toetsen.

De kabinetten vergeleken

De twee kabinetten tonen in de commissiefase een vergelijkbaar beeld, namelijk dat de coalitie meer invloed uitoefent dan de oppositie, maar dat de verschillen erg klein zijn. De verschillen tussen de invloed van de coalitie en oppositie waren tijdens Balkenende II groter dan onder Balkenende IV. Dat is opvallend, omdat coalitie en oppositie daar wat betreft het aantal Kamerleden bijna even groot waren, in tegenstelling tot Balkenende IV, waar de coalitiepartijen beduidend meer zetels hadden dan de oppositiepartijen. Tussen de partijen zijn wel grote verschillen aan te wijzen. Van de drie grote partijen was de VVD tijdens beide kabinetten het meest actief en vrij succesvol. Voor de PvdA geldt het omgekeerde en het CDA bevindt zich daar tussenin. Voor alle drie de grote partijen geldt dat ze succesvoller waren onder Balkenende IV dan onder Balkenende II.

Visscher concludeerde al dat het Kamerleden steeds vaker lukt om een wet te wijzigen via amendement (1994: 281). De verschillen tussen de kabinetten als het aankomt op invloed per politieke partij zijn klein en wijzen op het parlement als een politieke arena. Toch zijn er verschillen te zien. Tijdens Balkenende II wordt bijna driekwart van de amendementen van de coalitie aangenomen. Tijdens Balkenende IV is dat bijna de helft. Ook de oppositiepartijen zijn succesvoller onder Balkenende II, waar een kwart van de amendementen aangenomen, tegen 15% onder Balkenende IV. Van alle partijen is de SP het actiefst, maar gelijk ook het minst succesvol; in beide kabinetten werd bijna 95% van de SP-amendementen verworpen. Het CDA, dat twee keer in de coalitie zat, was op afstand het succesvolst; tijdens Balkenende II werd driekwart van de amendementen aangenomen, tegen 66% tijdens Balkenende IV. Ook de VVD doet het goed met dezelfde percentages als het CDA. De PvdA is juist niet succesvol in beide kabinetten. In de oppositie wordt nog 60% van de amendementen verworpen, in de coalitie is dat zelfs 83%.

Uit de resultaten met betrekking tot de moties wordt duidelijk dat de coalitie in beide kabinetten veel meer invloed uitoefent dan de oppositie. De verschillen zijn het grootst tijdens Balkenende IV, waar de coalitie 80% van de moties succesvol door de Tweede Kamer loodst. Wel is tijdens Balkenende II de coalitie met bijna 58% van de moties aangenomen nog zeer succesvol. De oppositie heeft met respectievelijk 29% en 11% tijdens de kabinetten Balkenende II en -IV minder succes. Het CDA doet het zeer goed in beide kabinetten. De partij heeft verhoudingsgewijs een bescheiden aantal moties ingediend, maar het lukte de partij wel om de meeste moties door de Kamer te loodsen. Ook hier zal het feit dat de partij als enige twee keer in de coalitie heeft gezeten een rol hebben gespeeld. Verhoudingsgewijs doen de drie grote partijen het allemaal beter dan de kleinere partijen, met uitzondering van één partij: de ChristenUnie. De PvdA weet met dit instrument meer invloed uit te oefenen dan met de andere invloedsinstrumenten. De percentages aangenomen moties zijn dezelfde als bij de VVD: 67% van de moties aangenomen vanuit de coalitie en 60% vanuit de oppositie. De verhouding tussen de kabinetten is ongeveer gelijk.

Vergelijking van de beïnvloedingstypen over de totale periode

Als wordt gekeken naar het aantal wetsvoorstellen waarop door de coalitie en oppositie invloed is uitgeoefend, blijkt dat in alle gevallen de oppositie aanzienlijke invloed heeft weten uit te oefenen. De invloed van de coalitiepartijen is groter, maar met name bij de parlementaire commissies is de invloed van beide kanten bijna gelijk. Het grootste verschil tussen oppositie en coalitie is bij de moties, waar de coalitie op twee keer zoveel wetsvoorstellen invloed kon uitoefenen dan de oppositie.

Tabel 5.1: Overzicht van wetsvoorstellen waarop door coalitie en oppositie via de verschillende instrumenten invloed is uitgeoefend

	Coalitie				Oppositie			
	Niet (%)	succesvol	Succesvol (%)	N	Niet (%)	succesvol	Succesvol (%)	N
Cievrage n	53,8		46,2	39	61,0		39,0	41
Amende m.	13,0		87,0	23	50,0		50,0	26
Moties	22,2		77,8	18	69,6		30,4	23

De beste manier voor de coalitie om invloed uit te oefenen, blijkt uit bovenstaand overzicht het indienen van amendementen te zijn. Voor de oppositie is dit het stellen van vragen in de commissie. Hieruit zou geconcludeerd kunnen worden dat de verhouding tussen regeringspartijen en oppositiepartijen in de commissies inderdaad enigszins afwijkt van die tijdens de plenaire fase.

Tabel 5.2: Overzicht van door de coalitie en oppositie ingediende en aangenomen pogingen per beïnvloedingsinstrument

	Coalitie				Oppositie			
	Niet (%)	succesvol	Succesvol (%)	N	Niet (%)	succesvol	Succesvol (%)	N
Cievrage n	95,0		5,0	89 6	96,6		3,4	113 2
Amende m.	35,0		65,0	60	79,0		21,0	124
Moties	34,5		65,5	29	81,4		18,6	59

Zoals eerder opgemerkt, werd in de parlementaire commissies een veelvoud aan invloedspogingen gedaan in vergelijking met de andere invloedsinstrumenten. Ook hier blijken de verschillen in de commissiefase kleinst, als naar de absolute aantallen van de aangenomen invloedspogingen wordt gekeken. En ook hier zijn de verschillen bij de moties het grootst. De oppositie oefent in alle gevallen aanzienlijke invloed uit. De meeste invloed wordt bij zowel coalitie als oppositie uitgeoefend in de Kamercommissies, maar ook de amendementen blijken een goed instrument om invloed uit te oefenen.

Tabel 5.3: De kans op aanvaarding als ingediend vanuit coalitie of oppositie per type beïnvloedingsinstrument

	Kans op aanvaarding	
	Coalitie	Oppositie
Commissievragen	5,0%*	3,4%*
Amendementen	65,0%	21,0%
Moties	65,5%	18,6%

*bij de invloed via parlementaire commissies wordt er één decimaal achter de komma getoond, omdat de afrondingsverschillen de afstand erg groot maken.

Hoewel de eerdere tabellen aangaven dat de oppositie nog aanzienlijke invloed uitoefenen, komt uit bovenstaande tabel ook naar voren dat de kans op aanvaarding van een invloedspoging vrij klein is als het gaat om amendementen en moties. In beide gevallen is de kans dat een motie of amendement wordt aangenomen door de Tweede Kamer, ongeveer drie keer zo groot is voor een coalitiepartij als voor een oppositiepartij.

In de commissiefase is dit verschil een stuk kleiner. Bij de coalitiepartijen is het succespercentage bij amendementen en moties ongeveer gelijk. Bij de oppositiepartijen geldt hetzelfde, hoewel het verschil daar iets groter is ten voordele van de amendementen.

Grootte van de partij

Tot slot is nog gekeken of de grootte van de partijen meer bepalend was voor of er invloed werd uitgeoefend dan coalitie of oppositie. Dat bleek niet het geval. Bij beïnvloeding via commissies en via moties werd geen verband gevonden tussen grootte van de partij en invloed. Bij beïnvloeding via amendementen werd dat verband overigens wel gevonden voor zowel het aantal zetels van de partij als de variabele 'coalitie of oppositie'. Uit dit onderzoek blijkt dus dat grootte van de partij in ieder geval niet méér bepalend is voor het uitoefenen van invloed dan het onderdeel uitmaken van coalitie of oppositie.

Instituut, marktplaats of arena

In de commissiefase was de verwachting dat het marktplaatsmodel zou overheersen: Kamerleden in Kamercommissies behartigen het sectorale belang en de verhoudingen tussen de partijen spelen een minder belangrijke rol. Uit de resultaten blijkt hoe minimaal het verschil is tussen coalitie en oppositie als het gaat om het uitoefenen van invloed op wetsvoorstellen. De verhouding in Kamercommissies is inderdaad anders dan in de plenaire fase. De verwachting dat partijpolitieke verhoudingen een minder grote rol spelen, lijkt uit de resultaten naar voren te komen. De oppositie oefent hier bijna evenveel invloed uit als de coalitie. Ook duidelijk wordt dat lang niet alles ligt vastgelegd in het regeerakkoord, aangezien coalitiepartijen hier ook veel vragen stellen. De gegevens lijken er in ieder geval op te duiden dat het arenamodel minder aanwezig is. Bij het arenamodel zou je verwachten dat in alle gevallen de oppositie meer pogingen moet wagen om invloed uit te oefenen, maar daarbij weinig succes zou boeken. Dat blijkt in dit onderzoek niet helemaal op te gaan. Coalitie en oppositie zijn in de commissiefase echter in evenwicht qua activiteit en de verschillen zijn relatief klein. Ook het succes is enigszins vergelijkbaar. Dan zouden het institutionele model, waarbij parlement en regering als aparte instituties tegenover elkaar staan, en het marktplaatsmodel overblijven. Als het institutionele model overheerst, zou je die houding echter bij alle invloedspogingen verwachten, dus ook in de plenaire fase. De scheidslijn loopt soms echter wel degelijk tussen oppositie en regering (inclusief regeringspartijen). Blijft over het marktplaatsmodel. Grote aanwijzingen hiervoor

zijn te vinden in het gedrag van partijen die aan beide kanten hebben gestaan. Een eerste kenmerk is het relatief kleine verschil tussen coalitie en oppositie. Het is dus niet zo dat de oppositie veel meer moeite doet, maar daar niet veel succes mee oogst. Dit beeld wordt nog versterkt door het feit dat de verschillen in succes tussen coalitie en oppositie groter waren in het kabinet-Balkenende II dan onder Balkenende IV, terwijl de omvang van de coalitie en oppositie veel meer gelijk was. Daarnaast heeft elk Kamerlid, ongeacht oppositie of coalitie, bijna evenveel invloed uitgeoefend. Een derde aanwijzing is te vinden in het CDA, de partij die als enige twee keer in de coalitie zat, maar verhoudingsgewijs niet de meest succesvolle partij was. Bovendien waren de partijen die in zowel coalitie als oppositie zaten, niet per se succesvoller in de oppositie. De PvdA heeft het, in tegenstelling tot de andere partijen, in relatief opzicht beter gedaan in de coalitie dan in de oppositie. Van alle partijen die zowel in oppositie als in coalitie zaten, doen drie van de vier het beter in de oppositie. Kortom, voor zover het mogelijk was om het marktplaatsmodel te herkennen zonder de inhoud van de invloedspogingen te bestuderen, lijkt hier sprake van het parlement als marktplaats.

De verwachting bij de invloedspogingen via het indienen van amendementen was dat het arenamodel zou overheersen, waarin de tegenstelling vooral coalitie en oppositie betreft. Het eerdergenoemde onderzoek van Andeweg & Thomassen onder Kamerleden (2007) bracht al aan het licht dat de Tweede Kamerleden zelf ook ervaren dat de belangrijkste scheidslijn tussen coalitie en oppositie loopt. Ruim de helft van de ondervraagde Kamerleden vond dat het beleid voor het belangrijkste deel door de regering en de coalitiepartijen werd bepaald. Het feit of een partij in coalitie of in oppositie zit, is daardoor leidend voor het handelen van de Kamerleden.

Deze uitkomst lijkt het bestaande beeld te bevestigen dat het parlement doorgaans de regering volgt in de door haar genomen besluiten. De verwachting vooraf was dat er scherpe tegenstellingen zouden zijn tussen coalitie en oppositie. Toch was de verwachting – in lijn met Gerard Visscher – dat de oppositiepartijen zeker enig succes zouden hebben. De uitkomsten leken een beeld te geven van het parlement als arena, waarbij ook nog wel enige ruimte was voor succes van de oppositie. Een andere aanwijzing voor het arenamodel was dat het CDA, twee keer coalitiepartner, het relatief het beste deed van alle partijen. Als de overige partijen die zowel in coalitie als in oppositie hebben gezeten, apart bekeken worden, blijkt dat dit beeld genuanceerd moet worden. De VVD doet het in beide perioden goed, ongeacht aan welke kant de partij staat. De PvdA doet het hierbij minder goed, dat geldt zowel voor de periode in de coalitie als voor de periode in de oppositie. Daarnaast blijken twee van de vier partijen – PvdA en ChristenUnie – verhoudingsgewijs meer invloed uit te oefenen vanuit de oppositie. De twee andere partijen die in coalitie en oppositie hebben gezeten – VVD en D66 – oefenen meer invloed uit vanuit de coalitie. Of dit beeld een eenmalige afwijking is of meer een algemeen beeld in dit onderzoek, blijkt uit de uitkomsten van de andere invloedspogingen. Het feit dat twee politieke partijen anders zijn, is in ieder geval een aanwijzing dat het succes van de coalitie niet altijd geldt.

Als gekeken wordt naar de invloedspogingen via moties, wijzen de eerste tekenen op dominantie van het arenamodel. De oppositie dient ongeveer twee keer zoveel moties in als de coalitie, waarvan er echter maar zeer weinig de Kamer passeren. De verschillen tussen coalitie en oppositie zijn hier het grootst van alle invloedspogingen. De moties van de coalitiepartijen worden met overgrote meerderheid aangenomen, tijdens Balkenende IV worden zelfs vier van de vijf

moties aangenomen. Het globale beeld is ook hier dat de kabinetten vergelijkbaar zijn, hoewel de verhouding tussen oppositie en coalitie scherper is onder Balkenende IV, waar de oppositie zowat niks voor elkaar krijgt.

Voor wat betreft concrete aanwijzingen voor het arenamodel zijn er – behalve het succes van het CDA, twee keer coalitiepartij – nog meer te vinden. Ook voor de twee andere grote partijen – PvdA en VVD – geldt dat ze het beter doen vanuit de coalitie dan vanuit de oppositie. Sterker, dit is de enige invloedspoging waarbij alle partijen het beter doen vanuit de coalitie dan vanuit de oppositie. Van alle invloedspogingen lijkt de dominantie van het arenamodel dus het beste aan te tonen bij de invloedspoging moties.

5.2. Conclusies en beantwoording onderzoeksvragen en hypotheses

Over de invloed van de oppositiepartijen op het regeringsbeleid waren vooraf twee rivaliserende alternatieven mogelijk, namelijk:

- De oppositie kan geen invloed uitoefenen vanwege de dominantie van het arenamodel en het bestaan van gedetailleerde regeerakkoorden. De oppositiepartijen hebben weinig mogelijkheden om invloed uit te oefenen. Coalitie en oppositie staan als blok tegenover elkaar.
- De oppositie heeft wel voldoende mogelijkheden om invloed uit te oefenen op het regeringsbeleid. Deze mogelijkheden zijn het grootst tijdens de vergaderingen van de Kamercommissies; Op basis van de literatuur was de verwachting dat het marktplaatsmodel bij deze invloedspoging het beste aangetoond zou kunnen worden.

De algemene conclusie van het onderzoek is dat er van een regering en coalitie die als één blok tegenover de oppositie staat, waarbij de oppositie er voor spek en bonen bijzit, geen sprake is. De oppositiepartijen hebben wel degelijk behoorlijk veel invloed uitgeoefend en niet alleen tijdens de vergaderingen van de Kamercommissies. Dit sluit aan bij mijn verwachtingen. In de invloedspogingen via commissies en amendementen wordt aangetoond dat het vanuit de oppositie zeer wel mogelijk is om invloed uit te oefenen; als gekeken wordt naar de Kamercommissies, blijkt dat drie van de vier partijen (VVD, D66, ChristenUnie) die aan beide kanten hebben gestaan, meer invloed uitoefenen vanuit de oppositie dan vanuit de coalitie. Ook uit de beïnvloeding via amendementen blijkt dat twee van de vier partijen (PvdA en ChristenUnie) succesvoller zijn in de oppositie. Het zijn dus ook niet steeds dezelfde partijen die succesvoller zijn in de oppositie en alle vier de partijen hebben ten minste één maal meer invloed uitgeoefend vanuit de oppositie dan vanuit de coalitie.

Op de hoofdvraag van dit onderzoek, namelijk in hoeverre de oppositiepartijen in de Tweede Kamer invloed hebben uitgeoefend op wetgeving tijdens de kabinetten-Balkenende-II en -IV, kan worden geantwoord dat de oppositiepartijen in de Tweede Kamer aanzienlijke invloed hebben uitgeoefend op wetgeving tijdens de twee kabinetten. Visscher beweerde dat een goed deel van de invloed van de oppositie kwam. Dat beeld blijkt ook uit dit onderzoek, regeringspartijen keuren niet alleen maar volgzzaam goed en oppositiepartijen hebben behoorlijk veel invloed. Vooral in de commissies lagen de invloed van coalitie en oppositie niet ver uiteen. Tijdens de debatten waarbij er amendementen en moties werden ingediend, sloten de gelederen van de coalitie zich echter en was het oppositiemodel duidelijk dominant. De oppositiepartijen oefenden ook hier wel degelijk invloed uit, maar het verschil met de coalitiepartijen was groot; zij oefenden hier ongeveer drie keer zoveel invloed uit als de oppositiepartijen.

De eerste deelvraag uit dit onderzoek was of de inzet van de parlementaire instrumenten in dit onderzoek effectief was. Het ging om de mate waarin de instrumenten door de Kamerleden werden ingezet en de mate waarin ze effect sorteerden.

Bij de amendementen en moties leidt het geen twijfel dat de inzet van parlementaire instrumenten zeer effectief is. Op een groot aantal wetsvoorstellen zijn vele wijzigingen aangebracht voordat ze in stemming kwamen. Bij de door de coalitiepartijen ingediende amendementen en moties werd in maar liefst twee van de drie pogingen invloed uitgeoefend. Bij de oppositie was dit percentage lager, maar leidde toch ook een op de vijf gevallen tot een aanpassing en was er dus sprake van invloed.

Aan de lage percentages te zien, lijkt het alsof de commissiefase geen effectief instrument is om invloed uit te oefenen, maar het antwoord is uiteraard genuanceerder. Ten eerste is de commissiefase ook niet speciaal bedoeld om invloed uit te oefenen. Bovendien wordt hier, in tegenstelling tot amendementen en moties, niet over gestemd, maar besluit de bewindspersoon zelf om de vragen en opmerkingen al dan niet over te nemen. Als het aantal wetsvoorstellen dat als gevolg van vragen in de commissie is gewijzigd in beschouwing wordt genomen, blijkt het wel degelijk een effectief instrument.

De tweede en derde onderzoeksvragen gingen over de invloed van de verschillende typen beïnvloedingsinstrumenten en of er nog een verschil te zien is tussen de invloed van de oppositie- en de coalitiepartijen. Er zijn wel degelijk verschillen op te merken tussen de typen beïnvloedingsinstrumenten, maar de verschillen zijn niet groot. Als gekeken wordt naar het aantal wetsvoorstellen dat door een van de drie mogelijkheden is gewijzigd, is de invloed van de regeringspartijen bij amendementen het grootst en die van de oppositiepartijen in de commissiefase. Moties blijven in beide gevallen achter bij de andere twee instrumenten, maar waren aanvankelijk ook niet specifiek bedoeld om invloed uit te oefenen. Geconcludeerd kan worden dat bij alle drie een aanzienlijk deel van de wetsvoorstellen is gewijzigd via een of meer beïnvloedingsmogelijkheden. De verschillen in de kans op aanvaarding zijn groot, maar blijven in het geval van amendementen en moties min of meer gelijk: twee derde kans voor de coalitie, een vijfde kans voor de oppositie dan een ingediende motie of amendement wordt aangenomen. Bij de Kamercommissies is dit aantal veel lager, maar ontlopen de percentages elkaar minder. Het verschil tussen invloed van coalitie en oppositie is hier een stuk kleiner.

In dit onderzoek verwachtte ik dat de trend die Gerard Visscher had ontdekt, namelijk dat het kabinet steeds meer invloed kreeg en deze steeds vaker werd uitgeoefend door oppositiepartijen, nog steeds zou opgaan. Mijn hypothese was dan ook dat oppositiepartijen tijdens de plenaire behandeling van wetsvoorstellen in de bestudeerde kabinetten aanzienlijke invloed op de wetsvoorstellen uitoefenen. Hoewel het antwoord gecompliceerd is, blijft deze hypothese overeind, ook al oefenen de regeringsfracties nog steeds meer invloed dan de oppositiefracties. De invloed van de oppositiepartijen is aanzienlijk. Uit het gedrag van de partijen die zowel in coalitie als in oppositie hebben gezeten, blijkt dat een plek in de coalitie niet per se betekent dat meer invloed kan worden uitgeoefend. Het beeld van een coalitie tegenover de oppositie blijft in dit onderzoek niet overeind. De verschillen per beïnvloedingspoging zijn echter vrij groot.

Tijdens de commissiebehandeling had ik verwacht dat niet het arena- maar het marktplaatsmodel relevant was, waardoor het onderscheid tussen oppositie en coalitie wegviel. Mijn veronderstelling was dat dit bij uitstek de fase is waarin de

oppositiepartijen invloed kunnen uitoefenen. De hypothese dat de verschillen in succes in de invloedspogingen in de commissiefase kleiner zijn dan in de plenaire fase, blijft overeind. Uit het resultaat dat de invloed van de coalitie en oppositie behoorlijk gelijk is, leid ik echter wel af dat het marktplaatsmodel in ieder geval in bepaalde mate aanwezig was en de verhouding tijdens de commissievergaderingen niet alleen maar coalitie versus oppositie was. In twee van de drie typen invloedsinstrumenten vond ik hier sterke aanwijzingen voor. Ten eerste was dat de commissiefase, waar de dynamiek behoorlijk goed aansloot bij het parlement als marktplaats. Ten tweede was dat de beïnvloeding via het indienen van moties. Hier vond ik vrij duidelijke aanwijzingen dat het parlement een arena was. De verschillen in invloed tussen oppositie en coalitie waren groot en de partijen die in coalitie en in oppositie hebben gezeten, waren alle succesvoller in de periode dat ze in de coalitie zaten.

De beïnvloeding via amendementen was minder eenduidig. De regering had als geheel weliswaar meer invloed dan de oppositie, zowel in het geheel als per kabinet. De oppositie gebruikte het instrument vaker, maar had minder succes. Als echter naar het succes van de partijen wordt gekeken die in coalitie en in oppositie zaten, komt naar voren dat twee van de vier partijen het beter deden vanuit de oppositie. Van een parlement als arena lijkt vooralsnog geen sprake.

De uitkomsten van dit onderzoek roepen meerdere vragen op. Het feit dat bij twee van de drie invloedspogingen meerdere partijen het beter doen vanuit de oppositie dan vanuit de coalitie lijkt een belangrijke aanwijzing dat het succes van de coalitie niet over de hele linie geldt en dus niet robuust is. Waar het wel door zou kunnen komen verdient meer onderzoek over een langere periode. Daarbij zou het met name interessant zijn om een kabinet te bestuderen waarbij het CDA geen deel uitmaakt van de coalitie, zoals in dit onderzoek wel steeds het geval was.

5.3. Nawoord

Uit mijn onderzoek is gebleken dat de oppositie een behoorlijke invloed heeft op het regeringsbeleid. Mijn hypothesen zijn deels uitgekomen. Het onderzoek toont aan dat de oppositie wel degelijk een factor van belang is in het wetgevingsproces. Ongeacht dichtgetimmerde regeerakkoorden, zijn de oppositiepartijen erin geslaagd vele wetsvoorstellen te beïnvloeden via de commissie, of via het indienen van amendementen en moties.

Het wordt enkele keren genoemd, maar het aantal door mij bestudeerde wetsvoorstellen in relatie tot het totaal aantal wetsvoorstellen is laag. Een bijkomend 'probleem' is dat uit de gegevens blijkt dat de wetsvoorstellen die in de ene kabinetsperiode zijn geselecteerd, veel meer invloedspogingen bevatten dan de wetsvoorstellen die in de andere kabinetsperiode zijn geselecteerd. Dit is over de hele linie en bij alle invloedspogingen het geval: er zijn meer vragen gesteld en meer moties en amendementen ingediend. Vermoedelijk is dit een gevolg geweest van de beperkte selectie en berust het op toeval. Overigens lijkt het niet van invloed te zijn op de verhoudingen, die zijn in beide kabinetten behoorlijk overeenkomstig. Om meer te kunnen zeggen, zou het beter zijn geweest als alle wetsvoorstellen zouden zijn meegenomen, maar dat was in het tijdsbestek van een scriptie niet mogelijk.

Een enigszins opvallend bijverschijnsel dat naar voren kwam, was dat de activiteit van de Kamerleden tijdens het kabinet-Balkenende II stelselmatig hoger was dan tijdens het kabinet-Balkenende IV. Ik heb hier geen verklaring voor; een internettool heeft de wetsvoorstellen geselecteerd binnen de vooraf gegeven

criteria. Wellicht kan echter niet helemaal worden uitgesloten dat de selectie van wetsvoorstellen enigszins atypisch was.

Als het gaat om het aantal wetten waarop verhoudingsgewijs invloed is uitgeoefend, wijkt mijn onderzoek enigszins af van andere onderzoeken; de percentages invloed zijn hoger in dit onderzoek dan bijvoorbeeld in het onderzoek van Gerard Visscher. Dit kan komen door de kleine steekproef. Misschien speelt de selectie van wetten - die in één kabinetsperiode zijn ingediend en behandeld zijn in de Tweede Kamer hierin nog een rol. De steekproefselectie uit de totale populatie is niet handmatig gedaan, maar via een internettool zodat het *at random* zou gebeuren.

6. Bijlagen

6.1 Onderzoeksgegevens

Tabel 6.1: Overzicht variabelen, inclusief achteraf toegevoegde variabelen

Naam	Label	Waarden
Wetsv1	Dossiernummer wetsvoorstel	(5-cijferig dossiernummer wetsvoorstel)
Wetsv2	Datum wetsvoorstel	(Datum eerste Kamerstuk)
Wetsv3	Type wetsvoorstel	1 = Gewoon wetsvoorstel 2 = Goedkeuring verdrag 3 = Voorstel van Rijkswet
Wetsv4	Datum stemming/behandeling Tweede Kamer	(Datum laatste behandelingsmoment/ stemming)
Wetsv5	Uitslag behandeling wetsvoorstel Tweede Kamer	1 = Aangenomen 2 = Verworpen 3 = Ingetrokken
Wijz1	Wijzigingsvoorstel ingediend op	(Datum Kamerstuk)
Wijz2	Wijzigingsvoorstel ingediend door	1 = CDA 2 = PvdA 3 = SP 4 = VVD 5 = PVV 6 = GroenLinks 7 = CU 8 = D66 9 = PvdD 10 = SGP 11 = LPF 12 = Groep Wilders
Wijz3	Type wijziging	1 = Motie 2 = Amendement 3 = Wijziging in Kamercommissie
Wijz4	Uitslag wijziging	1 = Aangenomen 2 = Verworpen 3 = Ingetrokken

Wijz5	Indien de motie is aangenomen: overgenomen door regering?	1 = Nee 2 = Ja 99 = Niet van toepassing
Wijz6	Type invloed	1 = Amendering wettekst 2 = Intrekken wetsvoorstel door regering 3 = Vervallen wetsvoorstel 4 = Verwerpen wetsvoorstel 99 = Niet van toepassing
Invloed*	Is er sprake van invloed?	1 = Nee 2 = Ja
OppCoal*	Is indienende partij onderdeel van coalitie of oppositie	1 = Coalitie 2 = Oppositie
Kabinet*	Kabinet-Balkenende II of IV	1 = Balkenende II 2 = Balkenende IV
Zetels*	Aantal zetels indienende partij	(Aantal zetels)
Zetelsherc*	Aantal zetels in categorieën	2 = Klein 2 = Middelgroot 3 = Groot

* Later toegevoegde/opnieuw gecategoriseerde variabelen om de analyses te kunnen uitvoeren

6.2 Geraadpleegde literatuur

Abels, B.J. (2004). *Medewetgeving en controle: een institutioneel onderzoek naar de Staten-Generaal 1945 – 2002*. Den Haag, Rijksarchiefdienst/PIVOT.

Andeweg, R.B. (2013). Parties in Parliament: The Blurring of Opposition. In: W.C. Müller en H.M. Narud (red.). *Party Governance and Party Democracy*. New York: Springer, pp. 99-114.

Andeweg, R. B. en Thomassen, J.J.A. (2007). *Binnenhof van binnenuit. Tweede Kamerleden over het functioneren van de Nederlandse democratie*. Den Haag, Raad voor het Openbaar Bestuur.

Andeweg, R.B. en Irwin, G.A. (2005). *Governance and politics of the Netherlands*. 2nd revised edition. Basingstoke/New York: Palgrave Macmillan.

Andeweg R.B. (1999). De Formatie van Paars II; Nabetrachting aan de hand van onterechte en terechte kritieken. In: Voerman, G. (Ed.), *Jaarboek Documentatiecentrum Nederlandse Politieke Partijen 1998*. Groningen: DNPP, pp. 177-198.

Andeweg, R.B. en Nijzink, H.W. (1992). De verhouding tussen Parlement en regering. In: J.J.A. Thomassen, M.P.C.M. van Schendelen, M.L. Zielonka-Goei (red.). *De geachte afgevaardigde: hoe kamerleden denken over het Nederlands parlement*. Coutinho, Muiderberg, pp. 158-194.

Baalen, C. van (2011). *De kabinetsformatie en de instituties: 1. De Tweede Kamer*. Preadvies voor de Parlementaire Conferentie over de kabinetsformatie en de instituties. Den Haag, 20 april 2011.

Baalen, C. van (2003). *Een rituele dans in de Tweede Kamer? Klagen over kabinetsformatie 1996-2002*. SDU Uitgeverij, Den Haag.

Belinfante, A.D. en Reede, J.L. de (2009). *Beginnelsen van het Nederlandse Staatsrecht*. Zestiende druk. Kluwer, Deventer.

Berg, J.Th.J. van den (2013). *De taak van de oppositie*. Blog op de website Parlement & Politiek, geraadpleegd op 30 september 2013 via http://www.parlement.com/id/vj79dv1rvuwc/de_taak_van_de_oppositie?ref=home

Bovend'Eert, P.P.T. en Kummeling, H.R.B.M. (2010). *Het Nederlandse Parlement*, 11^e druk, Deventer: Kluwer.

Enthoven, G.M.W. (2011). *Hoe vertellen we het de Kamer? Een empirisch onderzoek naar de informatierelatie tussen regering en parlement*. Eburon, Delft. Dissertatie.

Franssen, H.M. (1981). *Tweede Kamer en Binnenlandse Zaken. Een verkennend onderzoek naar parlementaire invloed onder het kabinet-Den Uyl*. Assen, Van Gorcum.

Hakhverdian, A. (2013). *Regeren heeft een prijs, maar de PvdA maakt het wel heel bont*. Blog op de website Stuk rood vlees, geraadpleegd op 16 september

2013 via

<http://stukroodvlees.nl/uncategorized/regeren-heeft-een-prijs-maar-de-pvda-maakt-het-wel-heel-bont/>

Kummeling, H.R.B.M. en Bovend'Eert, P.P.T. (2010). *Het Nederlandse Parlement*. Elfde druk. Kluwer, Deventer.

Lombaers, C. (2011). *Kamercommissies. Een wereld van verschil?!* Masterscriptie UU.

Minderman, G.D. (2000). *Tweede Kamer en rijksfinanciën, een studie naar parlementaire sturing van rijksfinanciën in*. Den Haag, Uitgeverij Boom.

Otjes, S.P. (2011). The Fortuyn Effect Revisited: How did the LPF affect the Dutch Parliamentary Party System? *Acta Politica* 46(4), pp. 400-424.

Otjes, S.P. (2012). *Imitating the newcomer. How, when and why established political parties imitate the policy positions and issue attention of new political parties in the electoral and parliamentary arena: the case of the Netherlands*. Dissertatie. Leiden, Leiden University Press.

Putten, dr. J. van, e.a. (1980). *Haagse Machten. Verslag van een politicologisch onderzoek naar de totstandkoming van acht regeringsmaatregelen*. Den Haag, Staatsuitgeverij.

Thomassen, J.J.A. en Zielonka-Goei, M.L. (1992). Het parlement als volksvertegenwoordiging. In: J.J.A. Thomassen, M.P.C.M. van Schendelen, M.L. Zielonka-Goei (red.). *De geachte afgevaardigde: hoe kamerleden denken over het Nederlands parlement*. Coutinho, Muiderberg, pp. 195-224.

Thomassen J.J.A. en R.B. Andeweg. (2007). Fractiediscipline: vooroordelen en misverstanden. In G. Voerman (red.), *Jaarboek Documentatiecentrum Nederlandse Politieke Partijen 2005*, Groningen, pp. 154-175.

Visscher, G. (1994). *Parlementaire invloed op wetgeving. Inventarisatie en analyse van de invloed van beide Kamers der Staten-Generaal op de wetgevende activiteiten van de kabinetten-Marijnen tot en met -Lubbers*. Dissertatie. Den Haag: SDU Uitgeverij.

Voermans, W.J.M. (1998). Beleidsregels. In Meulen, B. M. J. van der (Ed(s).), *Info derde tranche Algemene wet bestuursrecht*. Dissertatie. Den Haag: Vuga, pp. 45-80.

Weezel, M. van en Broer, Th. (2010). Hoe de vrijheid uit de politiek verdween. *Vrij Nederland*. 8 september 2010, Politiek/Samenleving. Geraadpleegd op 27 maart 2012 via <http://www.vn.nl/Archief/Politiek/Artikel-Politiek/Hoe-de-vrijheid-uit-de-politiek-verdween.htm>.

Wilk van Baren, E.W. van der (2009). *Macht, Media & Montesquieu. Over nieuwe vormen van publieke macht en machtsevenwicht*. Dissertatie. Leiden, Leiden University Press.

6.3 Geraadpleegde Kamerstukken

Handelingen II, vergaderjaar 2002-2004, 28 960, TK 1 t/m 13, 4852-4920, 4932-4972, 5029-5080, 5096-5098

Handelingen II, vergaderjaar 2002-2005, 28 994, TK 1 t/m 23, 4833-4851, 5175-5188, 5230-5231

Handelingen II, vergaderjaar 2002-2005, 29 020, TK 1 t/m 11

Handelingen II, vergaderjaar 2002-2004, 29 031, TK 1 t/m 13, 4883-4897, 5043-5053, 5091-5092

Handelingen II, vergaderjaar 2003-2004, 29 212, TK 1 t/m 8, 4363-4363

Handelingen II, vergaderjaar 2003-2004, 29 217, TK 1 t/m 8, 2521-2521

Handelingen II, vergaderjaar 2003-2004, 29 218, TK 1 t/m 19, 2497-2518, 2605-2607

Handelingen II, vergaderjaar 2003-2004, 29 276, TK 1 t/m 20, 5239-5251, 5301-5301, 5366-5366

Handelingen II, vergaderjaar 2003-2005, 29 285, TK 1 t/m 13, 2147-2153, 2248-2249

Handelingen II, vergaderjaar 2003-2006, 29 359, TK 1 t/m 89, 3306-3332, 3388-3402, 3703-3724, 4334-4344, 4363-4366, 4366-4367, 4538-4538

Handelingen II, vergaderjaar 2003-2004, 29 367, TK 1 t/m 8, 2521-2544, 2546-2546

Handelingen II, vergaderjaar 2003-2006, 29 379, TK 1 t/m 15, 5406-5418, 5519-5519

Handelingen II, vergaderjaar 2003-2005, 29 462, TK 1 t/m 12, 2137-2144, 2248-2248

Handelingen II, vergaderjaar 2003-2004, 29 469, TK 1 t/m 12, 6309-6317, 15-15

Handelingen II, vergaderjaar 2003-2004, 29 516, TK 1 t/m 14, 4916, 4954, 5092-5092

Handelingen II, vergaderjaar 2003-2005, 29 529, TK 1 t/m 20, 5665-5684, 5794-5804, 5906-5906, 5907-5907, 2054-2054

Handelingen II, vergaderjaar 2004-2005, 29 743, TK 1 t/m 27, 4600-4630, 4732-4757, 4853-4875, 5767-5768, 6052-6052

Handelingen II, vergaderjaar 2004-2005, 29 766, TK 1 t/m 12, 2154-2159, 2249-2249

Handelingen II, vergaderjaar 2004-2006, 29 811, TK 1 t/m 14, 674-680, 867-868

Handelingen II, vergaderjaar 2004-2005, 29 930, TK 1 t/m 37, 5128-5128, 5129-5132, 5195-5196

Handelingen II, vergaderjaar 2004-2005, 30 124, TK 1 t/m 34, 5870-5896, 6056-6057

Handelingen II, vergaderjaar 2004-2006, 30 189, TK 1 t/m 25, 1204-1225, 1527-1528

Handelingen II, vergaderjaar 2005-2006, 30 414, TK 1 t/m 43, 5128-5167, 5542-5562, 5628-5631

Handelingen II, vergaderjaar 2006-2007, 30 971, TK 1 t/m 18, 6697-3709, 3769-3769, 3863-3864, 3893-3893

Handelingen II, vergaderjaar 2006-2008, 30 979, TK 1 t/m 10, 3167-3175, 3191-3205, 3287-3287

Handelingen II, vergaderjaar 2006-2008, 31 037, TK 1 t/m 14, 3851-3860, 3971-3971

Handelingen II, vergaderjaar 2006-2008, 31 038, TK 1 t/m 28, 5737-5740, 6776-6814, 6889-6915, 7097-7098

Handelingen II, vergaderjaar 2006-2007, 31 046, TK 1 t/m 29, 4574-4585, 4592-4613, 4699-4709, 4907-4908

Handelingen II, vergaderjaar 2006-2008, 31 093, TK 1 t/m 21, 6693-6706, 7096-7097

Handelingen II, vergaderjaar 2006-2008, 31 134, TK 1 t/m 19, 2822-2826, 2935-2936

Handelingen II, vergaderjaar 2006-2008, 31 138, TK 1 t/m 7, 3227-3234, 3288-3289, 48-4511

Handelingen II, vergaderjaar 2007-2008, 31 229, TK 1 t/m 7, 1773-1773

Handelingen II, vergaderjaar 2007-2008, 31 232, TK 1 t/m 14, 4722-4738, 5107-5107

Handelingen II, vergaderjaar 2007-2008, 31 291, TK 1 t/m 7, 4657-4657

Handelingen II, vergaderjaar 2007-2008, 31 295, TK 1 t/m 12, 5664-5668, 5776-5777

Handelingen II, vergaderjaar 2007-2008, 31 315, TK 1 t/m 8, 5587-5598, 5771-5771

Handelingen II, vergaderjaar 2007-2008, 31 373, TK 1 t/m 5, 4479-4479

Handelingen II, vergaderjaar 2007-2009, 31 385, TK 1 t/m 10, 439-449, 659-659

Handelingen II, vergaderjaar 2007-2008, 31 459, TK 1 t/m 20, 7825-7887, 7967-7968

Handelingen II, vergaderjaar 2007-2009, 31 518, TK 1 t/m 14, 7933-7942

Handelingen II, vergaderjaar 2007-2009, 31 562, TK 1 t/m 12, 3141-3141

Handelingen II, vergaderjaar 2007-2009, 31 575, TK 1 t/m 11, 5555-5579

Handelingen II, vergaderjaar 2008-2009, 31 767, TK 1 t/m 12, 4716-4747, 4894-4895

Handelingen II, vergaderjaar 2009-2010, 31 822, TK 1 t/m 8, 950-950-3

Handelingen II, vergaderjaar 2009-2010, 32 027, TK 1 t/m 7, 30-2744

6.4 Geraadpleegde websites

Organisatie	Website
D66	http://www.d66.nl
Elsevier	http://www.elsevier.nl
Eerste Kamer der Staten-Generaal	http://www.eerstekamer.nl
Nederlandse wetgeving online	http://www.maxius.nl
NOS	http://www.nos.nl
Overheid.nl	http://www.officielebekendmakingen.nl
Parlement & Politiek	http://www.parlement.com
Parlementair Documentatiecentrum	http://www.denederlandsegrondwet.nl
Politiek Compendium	http://www.politiekcompendium.nl
Research Randomizer	http://www.randomizer.org
Rijksoverheid	http://www.rijksoverheid.nl
Stuk Rood Vlees	http://stukroodvlees.nl
Trouw	http://www.trouw.nl
Tweede Kamer der Staten-Generaal	http://www.tweedekamer.nl
Volkskrant	http://www.volkskrant.nl
Vrij Nederland	http://www.vn.nl
Wikipedia	http://www.wikipedia.org

6.5 Beknopt overzicht van de politiek in de onderzoeksperiode

In totaal worden invloedsposingen in twee kabinetten bestudeerd, te weten de kabinetten-Balkenende II en -Balkenende IV.

Het kabinet-Balkenende II (2003-2006)

Het kabinet-Balkenende II werd beëdigd op 27 mei 2003²³. Het bestond bij aanvang uit het CDA (44 zetels na de verkiezingen), de VVD (28 zetels) en D66 (6 zetels), samen goed voor steun van 78 zetels in de Tweede Kamer. Zoals gebruikelijk leverde de grootste partij de minister-president, in dit geval de CDA'er Jan Peter Balkenende die de voorgaande periode ook al minister-president was geweest in het kabinet-Balkenende I, dat was samengesteld uit CDA, VVD en LPF. Het kabinet-Balkenende II bestond uit 16 ministers en 10 staatssecretarissen. Het CDA had acht ministersposten en vijf staatssecretariaten, zes ministers en vier staatssecretarissen waren afkomstig van de VVD, D66 leverde twee ministers en één staatssecretaris.

Belangrijke momenten in de regeringsperiode

Economische crisis

Het kabinet was met steun van de Tweede Kamer verantwoordelijk voor grote bezuinigingen. De Nederlandse economie raakte op dat moment in een recessie met als gevolg een oplopende werkloosheid. Het kabinet zette in op loonmatiging en bezuiniging bij de overheidsfinanciën. Met name op het vlak van de sociale zekerheid werd er streng bezuinigd. De Bijstandswet en de WAO werden door strengere wetten vervangen. Ook werd het stelsel van ziektekostenverzekeringen herzien. In oktober 2003 sloten het kabinet en de sociale partners een Najaarsakkoord over de loonmatigheden. In 2004 gaf het kabinet aan het prepensioen en de VUT te willen versoberen. Dit leidde tot een grote demonstratie van de vakbonden. De voorgestelde wijziging in het prepensioen verviel en er kwam een akkoord over levensloop en loonmatiging.

Wilders stap uit de VVD

Halverwege de kabinetsperiode, op 2 september 2004, besloot Geert Wilders uit de VVD-fractie te stappen. Twee maanden daarvoor hadden hij en partijgenoot Gert-Jan Oplaat een manifest opgesteld waarin ze de partij een rechtserse koers wilden laten varen. Meerdere stellingen uit het manifest waren strijdig met de grondbeginselen van de VVD. In augustus 2004 kwam het tot een botsing doordat Wilders niet wilde instemmen met de rest van de partij dat Turkije, indien het aan bepaalde voorwaarden zou voldoen, op den duur kon toetreden tot de EU. Toenmalig fractievoorzitter Jozias van Aartsen eiste dat Wilders zijn publieke optredens zou matigen of uit de fractie zou stappen. Wilders' positie werd onhoudbaar en op 2 september 2004 verliet hij de VVD. Hij bleef wel in de Kamer en richtte de eenmansfractie Groep Wilders - Partij voor de Vrijheid op. Door deze

23 Informatie gebaseerd op

http://www.parlement.com/id/vhnnmt7jpaazy/kabinet_balkenende_ii_2003_2006,

<http://www.rijksoverheid.nl/regering/kabinetten-sinds-1945/kabinet-balkenende-ii>,

<http://nos.nl/archief/2003/balkenende2//paginas/sitetips/>,

http://nl.wikipedia.org/wiki/Kabinet-Balkenende_I,

<http://www.nrc.nl/nieuws/2013/04/16/na-tien-jaar-debat-schrap-tweede-kamer-verbod-op-godslastering/> en http://nl.wikipedia.org/wiki/Moord_op_Theo_van_Gogh.

gebeurtenis werd de meerderheid van de coalitie met 77 zetels nog krappert tegenover de oppositie die 73 zetels had.

De moord op Theo van Gogh

Op november 2004 werd regisseur Theo van Gogh in Amsterdam vermoord. De politie arresteerde acht mensen, waaronder de moordenaar. De arrestanten maakten allen deel uit van de terroristische Hofstadgroep. De moord kreeg veel aandacht in binnen- en buitenland en de discussie over de Islam laaide op. Diverse acties volgden, zoals het uitbranden van een Islamitische basisschool in Uden en een aanslag op moskeeën in Venray en Helden. In reactie hierop werden vervolgens weer stille tochten georganiseerd waarin mensen meeliepen die deze aanslagen veroordeelden. Het Nederlandse integratiedebat verhevigde, ook in de politiek. In de Tweede Kamer werd een spoeddebat over de moord georganiseerd, waar werd besloten de terrorismewetgeving verder aan te scherpen. CDA-minister van Justitie Piet Hein Donner wilde bekijken of het verbod op godslastering kon worden uitgebreid, maar kreeg dit niet voor elkaar, omdat een aantal partijen, waaronder D66, het verbod juist wilden opheffen. In april 2013 is het verbod op godslastering inderdaad uit het Wetboek van Strafrecht geschrapt.

De Nacht van Van Thijn en het opstappen van Thom de Graaf

Minister voor Bestuurlijke vernieuwing en Koninkrijksrelaties Thom de Graaf (D66) maakte zich sterk voor wijzigingen in het kiesstelsel en de gekozen burgemeester. Op 23 maart 2005 bleek dat zijn voorstel voor een gekozen burgemeester niet de vereiste tweederde meerderheid in de Eerste Kamer haalde, die nodig was voor deze Grondwetsherziening. In de Tweede Kamer had de PvdA-fractie al twee keer eerder voor het voorstel gestemd en ook in de Eerste Kamer had de partij al een keer vóór gestemd. Toch lukt het PvdA-Eerste Kamerlid Ed van Thijn, die eerder ook met het voorstel had ingestemd, om zijn gehele fractie te overreden om tegen het voorstel dat de burgermeester niet meer door de Kroon zou worden benoemd, te stemmen. De belangrijkste reden hiervoor was dat de invoering van de gekozen burgemeester te snel zou gaan, aldus Van Thijn. Deze gebeurtenis staat bekend als de Nacht van Van Thijn. Toen het ernaar uitzag dat ook het kiesstelsel niet gewijzigd zou worden, gaf Thom de Graaf zijn ministerspost op.

Missie Uruzgan

Vanaf begin 2005 was de Nederlandse bijdrage aan een NAVO-missie naar Uruzgan onderwerp van debat in de Tweede Kamer. Nederland had al eerder bijgedragen aan missies in Afghanistan en vond het noodzakelijk om een bijdrage te leveren aan de heropbouw van het land. De gehele besluitvorming verliep zeer moeizaam en duurde ruim een jaar. Ook de relaties binnen het kabinet werden op scherp gesteld, met name de D66-bewindslieden en -Kamerfractie hadden moeite met de missie. Vooral de fractievoorzitter van D66, Boris Dittrich, verzette zich tegen de missie. Hij dreigde met een kabinetscrisis, omdat hij vond dat het nog te vroeg was voor zo'n missie in dit gebied waar nog steeds een hevige oorlog woedde. Het kabinet besloot toch goedkeuring te geven aan de missie. Uiteindelijk stemde ook de Tweede Kamer op 2 februari 2006 voor de missie die het karakter van een 'wederopbouwmissie' moest krijgen. Oppositiepartijen GroenLinks en SP en regeringspartij D66 hadden tegengestemd. Als gevolg hiervan legde Dittrich zijn functie neer. Lousewies van der Laan volgde hem op. Na de missie bleek dat Nederlandse militairen zich tijdens de missie niet alleen hadden gericht op de opbouw van het land, maar ook meededen aan gevechten. Dit leidde tot scherpe kritiek van vooral de oppositiepartijen GroenLinks en SP.

De val van het kabinet: Ayaan Hirsi Ali

Op 11 mei 2006 zond het televisieprogramma Zembla een documentaire uit over het kamerlid Ayaan Hirsi Ali (VVD). In de documentaire kwam aan de orde dat Hirsi Ali bij haar naturalisatie had gelogen over haar achtergrond. Minister voor Vreemdelingenzaken en Integratie Rita Verdonk (VVD) besloot na de uitzending te onderzoeken of Hirsi Ali haar Nederlandse paspoort rechtmatig had verkregen. Zij kwam tot de conclusie dat dit niet het geval was, een uitspraak die tot felle kritiek van een aantal VVD-collega's leidde. Een motie werd aangenomen waarin deze conclusie verder onderzocht zou worden. Verdonk voerde de motie uit en concludeerde uiteindelijk toch dat Hirsi Ali haar Nederlandse paspoort mocht behouden. Ze moest echter wel een verklaring ondertekenen waarin zij erkende Verdonk bewust te hebben misleid. Op 29 juni maakte het kabinet unaniem bekend dat het kabinet en de fracties van CDA en VVD daaraan niet de consequentie wilden verbinden dat de minister zou opstappen. Hierop zegde de D66-fractie de steun aan het kabinet op. Ook de D66-bewindspersonen – Alexander Pechtold, Laurens Jan Brinkhorst en Medy van der Laan – boden hun ontslag aan. Het kabinet had haar meerderheid verloren. Op 30 juni 2006 diende de premier het ontslag van de D66-bewindslieden in bij de Koningin. Op 7 juli 2006 trad het minderheidskabinet Balkenende III aan, bestaande uit CDA en VVD.

Het kabinet-Balkenende IV (2007-2010)

Het kabinet-Balkenende IV werd beëdigd op 22 februari 2007 en bestond uit de partijen CDA (41 zetels na verkiezingen), PvdA (33 zetels) en ChristenUnie (6 zetels)²⁴. Uit de eerste formatiepoging bleek dat een kabinet bestaande uit CDA, PvdA en SP niet mogelijk was. De tweede poging over een coalitie bestaande uit CDA, PvdA en ChristenUnie lukte wel, de formatie duurde uiteindelijk 92 dagen. De meerderheidscoalitie had steun van 80 leden in de Tweede Kamer. Dit werd het vierde kabinet op rij onder leiding van CDA-minister-president Jan Peter Balkenende. Het regeerakkoord had als motto 'samen werken, samen leven' en zou ook weer de nodige hervormingen bevatten.

Vooraf was het de bedoeling om het kabinet te laten bestaan uit minder ministers, maar meer staatssecretarissen dan de kabinetten ervoor. Dit voorstel heeft het niet gehaald, maar er zijn wel twee ministersposten zonder eigen departement gecreëerd. Het kabinet bestond uit zestien ministers en elf staatssecretarissen. Dat was er één meer dan in het kabinet Balkenende II. Het CDA had acht ministersposten en vier staatssecretariaten, de PvdA kreeg zes ministers en evenzoveel staatssecretarissen. De ChristenUnie leverde twee ministers en één staatssecretaris.

24 Informatie gebaseerd op

http://www.parlement.com/id/vhnnmt7mqgzh/kabinet_balkenende_iv_2007_2010,

<http://www.rijksoverheid.nl/regering/kabinetten-sinds-1945/kabinet-balkenende-iv> en

http://www.parlement.com/id/vhnnmt7mqgzh/kabinet_balkenende_iv_2007_2010,

<http://www.trouw.nl/tr/nl/4324/Nieuws/article/detail/1363301/2007/03/02/Wilders-Halsema-botse-n-over-dubbele-nationaliteit.dhtml>,

<http://www.elsevier.nl/Algemeen/blogs/2007/3/Dubbel-paspoort-tijdbom-onder-Balkenende-IV-ELSEVIER114233W/>, <http://nl.wikipedia.org/wiki/Irakoorlog>,

<http://nl.wikipedia.org/wiki/Commissie-Davids>

en <http://www.elsevier.nl/Politiek/nieuws/2009/9/Geduld-oppositie-met-Balkenende-IV-is-op-ELSEVIER246129W/>

Belangrijke momenten in de regeringsperiode

Dubbele nationaliteit staatssecretarissen

Al meteen bij het aantreden van het kabinet, maakte de PVV bezwaar tegen het aantreden van Nebahat Albayrak en Ahmed Aboutaleb (beiden PvdA) als staatssecretarissen van Justitie en Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Dit vanwege hun dubbele nationaliteit met als gevolg mogelijke conflicterende loyaliteiten. De partij diende een motie van wantrouwen in tegen beide bewindspersonen. Vooral GroenLinks-fractievoorzitter Femke Halsema, die vond dat in de motie werd uitgegaan van insinuaties in plaats van feiten, en Geert Wilders kwamen hard in aanvaring. Ook oppositiepartij VVD vond de dubbele nationaliteit onwenselijk. Minister-president Balkenende ontweek echter alle vragen over het onderwerp, maar gaf wel toe dat tussen de coalitiepartijen CDA, PvdA en ChristenUnie verdeeldheid heerste over dit onderwerp. Geen van de andere partijen in de Kamer steunde uiteindelijk de motie van de PVV, zodat deze zonder gevolgen bleef.

Bankencrisis

Tijdens de kabinetsperiode werd Nederland in 2008 getroffen door een financiële en economische crisis. Het kabinet nam, na onderhandelingen die weken duurden, diverse maatregelen om het hoofd te bieden aan de crisis en steun te geven aan de financiële branche. De voorgestelde maatregelen zetten de verhouding tussen oppositie en coalitie onder spanning. PVV, VVD, D66, GroenLinks en SGP waren het niet met de maatregelen eens en vonden dat er te weinig echte oplossingen werden voorgesteld. De partijen vonden dat Balkenende te weinig regie voerde binnen de coalitie en leiderschap miste. Uiteindelijk werd besloten het oplopende tekort van de overheid niet verder omlaag te brengen, om zo het gevaar van een nog verder krimpemde economie zo klein mogelijk te houden. In 2009 werd de deeltijd-ww ingevoerd. Ook werd besloten om vanaf 2020 de AOW-leeftijd te verhogen van 65 naar 67 jaar.

Commissie-Davids

Onder Balkenende IV werd een onafhankelijk onderzoek ingesteld naar de besluitvorming van het demissionaire kabinet-Balkenende I rondom de oorlog in Irak. De commissie stond onder leiding van de oud-president van de Hoge Raad, Willibrord Davids. Op 12 januari 2010 presenteerde de Commissie-Davids haar bevindingen in een rapport. De belangrijkste conclusies waren dat er geen volkenrechtelijk mandaat was geweest voor de inval, maar ook geen bewijs kon worden gevonden voor een Nederlandse actieve bijdrage aan de oorlog. Het rapport was bijzonder kritisch, maar minister-president Balkenende wees de kritiek aanvankelijk echter af, wat leidde tot een crisis in het kabinet. Onder druk van de PvdA gaf Balkenende de kritiek alsnog toe. Een ingediende motie van wantrouwen tegen de minister-president, zou het niet redden.

De val van het kabinet: PvdA-ministers bieden ontslag aan vanwege Uruzgan

Op 20 februari 2010 viel het kabinet als gevolg van de besluitvorming over de militaire missie in Uruzgan. In 2008 was de missie al verlengd tot 2010, nog verdere verlenging was voor de PvdA niet bespreekbaar. Het CDA was echter wel bereid om de missie te verlengen of hier in ieder geval serieus naar te kijken. Uiteindelijk kwam er bovendien een formeel verzoek van de NAVO tot verlenging van de missie met nog een jaar. Hoewel geruchten iets anders zeiden, bleef PvdA-minister Wouter Bos volhouden hier niks over te weten. De PvdA bleef bij haar oude standpunt, hoewel een motie van de SP om het Nederlandse vertrek te onderschrijven, door de PvdA werd verworpen, omdat 'het standpunt van de partij al twee jaar duidelijk was'. Omdat er geen overeenstemming werd bereikt

over de verlenging van de missie, boden op 20 februari 2010 de PvdA-bewindslieden hun ontslag aan. Minister-president Balkenende deed in de bewuste nacht nog een ultiem voorstel om het Uruzgan-overleg voort te zetten, maar dat werd door de PvdA afgewezen. Rond 4 uur 's nachts viel, met het indienen van het ontslag van de PvdA-ministers, alsnog het kabinet-Balkenende IV. Op 23 februari verleende de Koningin de PvdA-bewindslieden hun ontslag en werd bekend dat de bewindslieden van CDA en ChristenUnie zouden doorgaan als demissionair kabinet dat de lopende zaken zou behandelen totdat na de Tweede Kamerverkiezingen op 9 juni 2010 het kabinet-Rutte I zou aantreden.

6.6 Samenstelling Tweede Kamer tijdens de kabinetten-Balkenende II en -Balkenende IV

Tabel 6.2: Samenstelling Tweede Kamer tijdens het kabinet-Balkenende II

Coalitie		Oppositie	
Politieke partij	Zetels	Politieke partij	Zetels
CDA	44	PvdA	42
VVD	27*	SP	9
D66	6	LPF	8
		GroenLinks	8
		ChristenUnie	3
		SGP	2
		GroepWilders	1
Totaal	Coalitie	Oppositie	73 (48,7%)
	77 (51,3%)		

* De VVD begon aanvankelijk met 28 zetels, maar na zestien maanden stapte Wilders uit de PvdA en richtte de Groep Wilders op. Omdat de VVD het grootste deel van de kabinetsperiode 27 zetels heeft gehad, is het als uitgangspunt genomen voor dit onderzoek. De coalitie heeft dus één zetel minder dan bij aanvang van de regeringsperiode.

Tabel 6.3: Samenstelling Tweede Kamer tijdens het kabinet-Balkenende IV

Coalitie		Oppositie	
Politieke partij	Zetels	Politieke partij	Zetels
CDA	41	SP	25
PvdA	33	VVD	22
ChristenUnie	6	PVV	9
		GroenLinks	7
		D66	3
		PvdD	2
		SGP	2
Totaal	Coalitie	Oppositie	70 (46,7%)
	80 (53,3%)		

6.7 Overzicht figuren en tabellen

Figuren

- 3.1** De parlementaire stadia van een wetsvoorstel

Tabellen

- 4.1** Typologie beïnvloedingsinstrumenten Tweede Kamer
- 4.2** Door de coalitie en oppositie ingediende commissievragen en succes
- 4.3** Ingediende commissievragen van oppositie en coalitie tijdens het kabinet-Balkenende II (relatief)
- 4.4** Ingediende commissievragen van oppositie en coalitie tijdens het kabinet-Balkenende IV (relatief)
- 4.5** Ingediende commissievragen en succes per politieke partij
- 4.6** Ingediende commissievragen per politieke partij tijdens het kabinet-Balkenende II (relatief)
- 4.7** Ingediende commissievragen per politieke partij tijdens het kabinet-Balkenende IV (relatief)
- 4.8** Aantal commissievragen door politieke partijen die zowel in oppositie als in coalitie hebben gezeten
- 4.9** Aantal wetsvoorstellen waarbij vragen zijn gesteld door Kamercommissies
- 4.10** Door de coalitie en oppositie ingediende amendementen en succes
- 4.11** Ingediende amendementen door oppositie en coalitie tijdens het kabinet-Balkenende II (relatief)
- 4.12** Ingediende amendementen door oppositie en coalitie tijdens het kabinet-Balkenende IV (relatief)
- 4.13** Ingediende amendementen en succes per politieke partij
- 4.14** Ingediende amendementen per politieke partij tijdens het kabinet-Balkenende II (relatief)
- 4.15** Ingediende amendementen per politieke partij tijdens het kabinet-Balkenende IV (relatief)
- 4.16** Aantal amendementen van politieke partijen die zowel in oppositie als in coalitie hebben gezeten
- 4.17** Aantal wetsvoorstellen waarbij amendementen zijn ingediend
- 4.18** Door de coalitie en ingediende moties en succes'
- 4.19** Ingediende moties door oppositie en coalitie tijdens het kabinet-Balkenende II (relatief)
- 4.20** Ingediende moties door oppositie en coalitie tijdens het kabinet-Balkenende IV (relatief)
- 4.21** Ingediende moties en succes per politieke partij
- 4.22** Ingediende moties per politieke partij tijdens het kabinet-Balkenende II (relatief)
- 4.23** Ingediende moties per politieke partij tijdens het kabinet-Balkenende IV (relatief)
- 4.24** Aantal moties van politieke partijen die zowel in oppositie als in coalitie hebben gezeten
- 4.25** Aantal wetsvoorstellen waarbij moties zijn ingediend
- 4.26** Logistische regressieanalyse, toegepast op de invloedspogingen vanuit de Tweede Kamercommissies met afhankelijke variabele 'invloed' en onafhankelijke variabelen 'coalitie/oppositie' en 'aantal zetels'
- 4.27** Logistische regressieanalyse van de invloedspogingen via amendementen met afhankelijke variabele 'invloed' en onafhankelijke variabelen 'coalitie/oppositie' en 'aantal zetels'
- 4.28** Logistische regressieanalyse van de invloedspogingen via moties met afhankelijke variabele 'invloed' en onafhankelijke variabelen 'coalitie/oppositie' en 'aantal zetels'
- 5.1** Overzicht van wetsvoorstellen waarop door coalitie en oppositie via de

	verschillende instrumenten invloed is uitgeoefend
5.2	Overzicht van door de coalitie en oppositie ingediende en aangenomen pogingen per beïnvloedingsinstrument
5.3	De kans op aanvaarding als ingediend vanuit coalitie of oppositie per type beïnvloedingsinstrument
6.1	Overzicht variabelen, inclusief achteraf toegevoegde variabelen
6.2	Samenstelling Tweede Kamer tijdens het kabinet-Balkenende II
6.3	Samenstelling Tweede Kamer tijdens het kabinet-Balkenende IV
6.4	Vragen in van politieke partijen in de Tweede Kamercommissies
6.5	Vragen in Tweede Kamercommissies door coalitie en oppositie
6.6	Vragen van de coalitiepartijen in de Tweede Kamercommissies
6.7	Vragen van de oppositiepartijen in de Tweede Kamercommissies
6.8	Amendementen van alle politieke partijen
6.9	Amendementen van coalitie en oppositie
6.10	Amendementen coalitiepartijen
6.11	Amendementen oppositiepartijen
6.12	Moties van alle politieke partijen
6.13	Moties van coalitie en oppositie
6.14	Moties coalitiepartijen
6.15	Moties oppositiepartijen

6.8 Kruistabellen over de gehele periode

Tabel 8.4: Vragen in van politieke partijen in de Tweede Kamercommissies

	PvdA	CDA	VVD	SP	SGP	CU	GL	D66	LPF	PvdD	PVV	Groep Wilders	Totaal
1. Ingediend (n)	500	485	347	255	136	127	87	59	14	7	6	5	2028
2. % totaal ing.	24,7	23,9	17,1	12,6	6,7	6,3	4,3	2,9	0,7	0,3	0,3	0,2	100,0
3. % eigen vragen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
4. % totaal	24,7	23,9	17,1	12,6	6,7	6,3	4,3	2,9	0,7	0,3	0,3	0,2	100,0
2. Aangenomen	14	24	22	6	7	4	3	4	0	0	0	0	84
2. % totaal aang.	16,7	28,6	26,2	7,1	8,3	4,8	3,6	4,8	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0
3. % eigen vragen	2,8	4,9	6,3	2,4	5,1	3,1	3,4	6,8	0,0	0,0	0,0	0,0	4,1
4. % totaal	0,7	1,2	1,1	0,3	0,3	0,2	0,1	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	4,1
3. Verworpen	486	461	325	249	129	123	84	55	14	7	6	5	1944
2. % totaal verw.	25,0	23,7	16,7	12,8	6,6	6,3	4,3	2,8	0,7	0,4	0,3	0,3	100,0
3. % eigen vragen	97,2	95,1	93,7	97,6	94,9	96,9	96,6	93,2	100,0	100,0	100,0	100,0	95,9
4. % totaal	24,0	22,7	16,0	12,3	0,7	6,1	4,1	2,7	0,7	0,3	0,3	0,2	95,9

1. De aantallen ingediende/aangenomen/verworpen vragen

2. Percentage van het totaal vragen dat is ingediend/aangenomen/verworpen

3. Percentage van het totaal vanuit de eigen partij ingediende/aangenomen/verworpen vragen

4. Percentage van het totaal aantal ingediende vragen van 2028

Tabel 8.5: Vragen in Tweede Kamercommissies door coalitie en oppositie

	Coalitie	Oppositie	Totaal
1. Ingediend (n)	896	1132	2028
2. % totaal ing.	44,2	55,8	100,0
3. % eigen vragen	100,0	100,0	100,0
4. % totaal	44,2	55,8	100,0
1. Aangenomen	45	39	84
2. % totaal aang.	53,6	46,4	100,0
3. % eigen vragen	4,9	3,4	4,1
4. % totaal	2,2	1,9	4,1
1. Verworpen	851	1093	1944
2. % totaal verw.	43,8	56,2	100,0
3. % eigen vragen	95,1	96,6	95,9
4. % totaal	42,0	53,9	95,9

1. De aantallen ingediende/aangenomen/verworpen vragen
2. Percentage van het totaal vragen dat is ingediend/aangenomen/verworpen
3. Percentage van het totaal vanuit de coalitie/oppositie ingediende/aangenomen/verworpen vragen
4. Percentage van het totaal aantal ingediende vragen van 2028

Tabel 8.6: Vragen coalitiepartijen in de Tweede Kamercommissies

	CDA	VVD	PvdA	D66	CU	Totaal
1. Ingediend (n)	485	244	88	49	30	896
2. % totaal ing.	54,1	27,2	9,8	5,5	3,3	100,0
3. % eigen vragen	100,0	100	100,0	100,0	100,0	100,0
4. % totaal	54,1	27,2	9,8	5,5	3,3	100,0
1. Aangenomen	24	15	3	3	0	45
2. % totaal aang.	53,3	33,3	6,7	6,7	0,0	100,0
3. % eigen vragen	4,5	6,1	3,4	6,1	0,0	5,0
4. % totaal	2,7	1,7	1,7	0,3	0,0	5,0
1. Verworpen	461	229	85	46	30	851
2. % totaal verw.	54,2	26,9	10,0	5,4	3,5	100,0
3. % eigen vragen	95,5	93,9	96,6	93,9	100,0	95,0
4. % totaal	51,5	25,6	9,5	5,1	3,3	95,0

1. De aantallen ingediende/aangenomen/verworpen vragen
2. Percentage van het totaal vragen dat is ingediend/aangenomen/verworpen
3. Percentage van het totaal vanuit de eigen partij ingediende/aangenomen/verworpen vragen
4. Percentage van het totaal aantal ingediende vragen van 896

Tabel 8.7: Vragen van oppositiepartijen in de Tweede Kamercommissies

	PvdA	SP	SGP	VVD	CU	GL	LPF	D66	PVV	PvdD	Groep Wilders	Totaal
1. Ingediend (n)	412	255	136	103	97	87	14	10	6	7	5	1132
2. % totaal ing.	36,4	22,5	12,0	9,1	8,6	7,7	1,2	0,9	0,5	0,6	0,4	100,0
3. % eigen vragen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
4. % totaal	36,4	22,5	12,0	9,1	8,6	7,7	1,2	0,9	0,5	0,6	0,4	100,0
1. Aangenomen	11	6	7	7	4	3	0,0	1	0	0,0	0,0	39
2. % totaal aang.	28,2	15,4	17,9	17,9	10,3	7,7	0,0	2,6	0,0	0,0	0,0	100,0
3. % eigen vragen	2,7	2,4	5,1	6,8	4,1	3,4	0,0	10,0	0,0	0,0	0,0	3,4
4. % totaal	1,0	0,5	0,6	0,6	0,4	0,3	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	3,4
1. Verworpen	401	249	129	96	93	84	14	9	6	7	5	1093
2. % totaal verw.	36,7	22,8	11,8	8,8	8,5	7,7	1,3	0,8	0,5	0,6	0,5	100,0
3. % eigen vragen	97,3	97,6	94,9	93,2	95,9	96,6	100,0	90,0	100,0	100,0	100,0	96,6
4. % totaal	35,4	22,0	11,4	8,5	8,2	7,4	1,2	0,8	0,5	0,6	0,4	96,6

1. De aantallen ingediende/aangenomen/verworpen vragen
2. Percentage van het totaal vragen dat is ingediend/aangenomen/verworpen
3. Percentage van het totaal vanuit de eigen partij ingediende/aangenomen/verworpen vragen
4. Percentage van het totaal aantal ingediende vragen van 1132

Tabel 8.8: Amendementen van alle politieke partijen

	SP	CDA	PvdA	VVD	GL	SGP	CU	D66	LPF	PVV	Totaal
1. Ingediend (n)	49	32	31	29	16	11	6	5	4	1	184
2. % totaal ing.	26,6	17,4	16,8	15,8	8,7	6,0	3,3	2,7	2,2	0,5	100,0
3. % eigen am.	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
4. % totaal	26,6	17,4	16,8	15,8	8,7	6,0	3,3	2,7	2,2	0,5	100,0
1. Aangenomen	3	23	11	16	2	4	1	3	2	0	65
2. % totaal aang.	4,6	35,4	16,9	24,6	3,1	6,2	1,5	4,6	3,1	0,0	100,0
3. % eigen am.	6,1	71,9	35,5	55,2	12,5	36,4	16,7	60,0	50,0	0,0	35,3
4. % totaal	1,6	12,5	6,0	8,7	1,1	2,2	0,5	1,6	1,1	0,0	35,3
1. Verworpen	38	2	8	5	13	5	5	2	2	1	81
2. % totaal verw.	46,9	2,5	9,9	6,2	16,0	6,2	6,2	2,5	2,5	1,2	100,0
3. % eigen am.	77,6	6,3	25,8	17,2	81,3	45,5	83,3	40,0	50,0	100,0	44,0
4. % totaal	20,7	1,1	4,3	2,7	7,1	2,7	2,7	1,1	1,1	0,5	44,0
1. Ingetrokken	8	7	12	8	1	2	0	0	0	0	38
2. % totaal ingetr.	21,1	18,4	31,6	21,1	2,6	5,3	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0
3. % eigen am.	16,3	21,9	38,7	27,6	6,3	18,2	0,0	0,0	0,0	0,0	20,7
4. % totaal	4,3	3,8	6,5	4,3	0,5	1,1	0,0	0,0	0,0	0,0	20,7

1. De aantallen ingediende/aangenomen/verworpen amendementen

2. Percentage van het totaal amendementen dat is ingediend/aangenomen/verworpen/ingetrokken

3. Percentage van het totaal vanuit de eigen partij ingediende/aangenomen/verworpen/ingetrokken amendementen

4. Percentage van het totaal aantal ingediende amendementen van 184

Tabel 8.9: *Amendementen van coalitie en oppositie*

	Coalitie	Oppositie	Totaal
1. Ingediend (n)	60	124	184
2. % totaal ing.	32,6	67,4	100,0
3. % eigen am.	100,0	100,0	100,0
4. % totaal	32,6	67,4	100,0
1. Aangenomen	39	26	65
2. % totaal aang.	60,0	40,0	100,0
3. % eigen am.	65,0	21,0	35,3
4. % totaal	21,2	14,1	35,3
1. Verworpen	7	74	81
2. % totaal verw.	8,6	91,4	100,0
3. % eigen am.	11,7	59,7	44,0
4. % totaal	3,8	67,4	44,0
1. Ingetrokken	14	24	38
2. % totaal verw.	36,8	63,2	100,0
3. % eigen am.	23,3	19,3	20,7
4. % totaal	76,1	13,0	20,7

1. De aantallen ingediende/aangenomen/verworpen amendementen
2. Percentage van het totaal amendementen dat is ingediend/aangenomen/verworpen/ingetrokken
3. Percentage van het totaal vanuit de eigen partij ingediende/aangenomen/verworpen/ingetrokken amendementen
4. Percentage van het totaal aantal ingediende amendementen van 184

Tabel 8.10: Amendementen van coalitiepartijen

	CDA	PvdA	VVD	CU	D66	Totaal
1. Ingediend (n)	32	6	16	1	5	60
2. % totaal ing.	53,3	10,0	26,7	1,7	8,3	100,0
3. % eigen am.	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
4. % totaal	53,3	10,0	26,7	1,7	8,3	100,0
1. Aangenomen	23	1	12	0	3	39
2. % totaal aang.	59,0	2,6	30,8	0,0	7,7	100,0
3. % eigen am.	71,9	16,7	75,0	0,0	60,0	65,0
4. % totaal	38,3	1,7	20,0	0,0	5,0	65,0
1. Verworpen	2	1	1	1	2	7
2. % totaal verw.	28'6	14,3	14,3	14,3	28'6	100,0
3. % eigen am.	6,3	16,7	6,3	100,0	40,0	11,7
4. % totaal	3,3	1,7	1,7	1,7	3,3	11,7
1. Ingetrokken	7	4	3	0	0	14
2. % totaal ingetr.	50,0	28,6	21,4	0,0	0,0	100,0
3. % eigen am.	21,9	66,7	18,8	0,0	0,0	23,3
4. % totaal	11,7	6,7	5,0	0,0	0,0	23,3

1. De aantallen ingediende/aangenomen/verworpen amendementen
2. Percentage van het totaal amendementen dat is ingediend/aangenomen/verworpen/ingetrokken
3. Percentage van het totaal vanuit de eigen partij ingediende/aangenomen/verworpen/ingetrokken amendementen
4. Percentage van het totaal aantal ingediende amendementen van 60

Tabel 8.11: Amendementen van oppositiepartijen,

	PvdA	SP	VVD	PVV	GL	CU	SGP	LPF	Totaal
1. Ingediend (n)	25	49	13	1	16	5	11	4	124
2. % totaal ing.	20,2	39,5	10,5	0,8	12,9	4,0	8,9	3,2	100,0
3. % eigen am.	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
4. % totaal	20,2	39,5	10,5	0,8	12,9	4,0	8,9	3,2	100,0
1. Aangenomen	10	3	4	0	2	1	4	2	26
2. % totaal aang.	38,5	11,5	15,4	0,0	7,7	3,8	15,4	7,7	100,0
3. % eigen am.	40,0	6,1	30,8	0,0	12,5	20,0	36,4	50,0	21,0
4. % totaal	8,1	2,4	3,2	0,0	1,6	0,8	3,2	1,6	21,0
1. Verworpen	7	38	4	1	13	4	5	2	74
2. % totaal verw.	9,5	51,4	5,4	1,4	17,6	5,4	6,8	2,7	100,0
3. % eigen am.	28,0	77,6	30,8	100,0	81,3	80,0	45,5	50,0	59,7
4. % totaal	5,6	30,6	3,2	0,8	10,5	3,2	4,0	1,6	59,7
1. Ingetrokken	8	8	5	0	1	0	2	0	24
2. % totaal ingetr.	33,3	33,3	20,8	0,0	4,2	0,0	8,3	0,0	100,0
3. % eigen am.	32,0	16,3	38,5	0,0	6,3	0,0	18,2	0,0	19,4
4. % totaal	6,5	6,5	4,0	0,0	0,8	0,0	1,6	0,0	19,4

1. De aantallen ingediende/aangenomen/verworpen amendementen

2. Percentage van het totaal amendementen dat is ingediend/aangenomen/verworpen/ingetrokken

3. Percentage van het totaal vanuit de eigen partij ingediende/aangenomen/verworpen/ingetrokken amendementen

4. Percentage van het totaal aantal ingediende amendementen van 124

Tabel 8.12: Moties van alle politieke partijen

	PvdA	CDA	SP	VVD	GL	LPF	CU	D66	PVV	SGP	Totaal
1. Ingediend (n)	23	11	16	8	7	7	5	5	5	1	88
2. % totaal ing.	26,1	12,5	18,2	9,1	8,0	8,0	5,7	5,7	5,7	1,1	100,0
3. % eigen moties	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
4. % totaal	26,1	12,5	18,2	9,1	8,0	8,0	5,7	5,7	5,7	1,1	100,0
1. Aangenomen	7	8	2	4	2	2	4	1	0	1	31
2. % totaal aang.	23,3	26,7	6,7	13,3	6,7	6,7	13,3	3,3	0,0	3,3	100,0
3. % eigen moties	30,4	72,7	12,5	50,0	28,6	28,6	80,0	20,0	0,0	100,0	34,1
4. % totaal	8,0	9,1	2,3	4,5	2,3	2,3	4,5	1,1	0,0	1,1	34,1
1. Verworpen	12	0	8	2	5	5	0	2	5	0	39
2. % totaal verw.	30,8	0,0	20,5	5,1	12,8	12,8	0,0	5,1	12,8	0,0	100,0
3. % eigen moties	52,2	0,0	50,0	25,0	71,4	71,4	0,0	40,0	71,4	0,0	44,3
4. % totaal	13,6	0,0	9,1	2,3	5,7	5,7	0,0	2,3	5,7	0,0	44,3
1. Ingetrokken	4	3	6	2	0	0	1	0	0	0	18
2. % totaal ingetr.	21,1	15,8	31,6	10,5	0,0	0,0	5,3	0,0	0,0	0,0	100,0
3. % eigen moties	17,4	27,3	37,5	25,0	0,0	0,0	20,0	0,0	0,0	0,0	21,6
4. % totaal	4,5	3,4	6,8	6,8	0,0	0,0	1,1	0,0	0,0	0,0	21,6

1. De aantallen ingediende/aangenomen/verworpen/ingetrokken moties
2. Percentage van het totaal moties dat is ingediend/aangenomen/verworpen/ingetrokken
3. Percentage van het totaal vanuit de eigen partij ingediende/aangenomen/verworpen/ingetrokken moties
4. Percentage van het totaal aantal ingediende moties van 88

Tabel 8.13: *Moties van coalitie en oppositie*

	Coalitie	Oppositie	Totaal
1. Ingediend (n)	29	59	88
2. % totaal ing.	33,0	67,0	100,0
3. % eigen moties	100,0	100,0	100,0
4. % totaal	33,0	67,0	100,0
1. Aangenomen	19	11	30
2. % totaal aang.	63,3	36,7	100,0
3. % eigen moties	65,5	18,6	34,1
4. % totaal	21,6	12,5	34,1
1. Verworpen	5	34	39
2. % totaal verw.	12,8	87,2	100,0
3. % eigen moties	17,2	57,6	44,3
4. % totaal	5,7	38,6	44,3
1. Ingetrokken	5	14	19
2. % totaal verw.	26,3	73,7	100,0
3. % eigen moties	17,2	23,7	21,6
4. % totaal	5,7	15,9	21,6

1. De aantallen ingediende/aangenomen/verworpen/ingetrokken moties
2. Percentage van het totaal moties dat is ingediend/aangenomen/verworpen/ingetrokken
3. Percentage van het totaal vanuit de eigen partij ingediende/aangenomen/verworpen/ingetrokken moties
4. Percentage van het totaal aantal ingediende moties van 88

Tabel 8.14: Moties coalitiepartijen

	CDA	PvdA	VVD	CU	D66	Totaal
1. Ingediend (n)	11	5	5	4	4	29
2. % totaal ing.	37,9	17,2	17,2	13,8	13,8	100,0
3. % eigen moties	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
4. % totaal	37,9	17,0	17,2	13,8	13,8	100,0
1. Aangenomen	8	3	3	4	1	19
2. % totaal aang.	42,1	15,8	15,8	21,1	5,3	100,0
3. % eigen moties	72,7	60,0	60,0	100,0	25,0	65,5
4. % totaal	27,6	10,3	10,3	13,8	3,4	65,5
1. Verworpen	0	2	1	0	2	5
2. % totaal verw.	0,0	40,0	20,0	0,0	40,0	100,0
3. % eigen moties	0,0	40,0	20,0	0,0	50,0	17,2
4. % totaal	0,0	40,0	3,4	0,0	6,7	17,2
1. Ingetrokken	3	0	1	0	1	5
2. % totaal ingetr.	60,0	0,0	20,0	0,0	20,0	100,0
3. % eigen moties	27,3	0,0	20,0	0,0	25,0	17,2
4. % totaal	10,3	0,0	3,4	0,0	3,4	17,2

1. De aantallen ingediende/aangenomen/verworpen/ingetrokken moties
2. Percentage van het totaal moties dat is ingediend/aangenomen/verworpen/ingetrokken
3. Percentage van het totaal vanuit de eigen partij ingediende/aangenomen/verworpen/ingetrokken moties
4. Percentage van het totaal aantal ingediende moties van 23

Tabel 8.15: Moties oppositiepartijen

	PvdA	SP	VVD	PVV	GL	CU	D66	SGP	LPF	Totaal
1. Ingediend (n)	18	16	3	5	7	1	1	1	7	59
2. % totaal ing.	30,5	27,1	5,1	8,5	11,9	1,7	1,7	1,7	11,9	100,0
3. % eigen moties	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
4. % totaal	30,5	27,1	5,1	8,5	11,9	1,7	1,7	1,7	11,9	100,0
1. Aangenomen	4	2	1	0	1	0	0	1	2	11
2. % totaal aang.	36,4	18,2	9,1	0,0	9,1	0,0	0,0	9,1	18,2	100,0
3. % eigen moties	22,2	12,5	33,3	0,0	14,3	0,0	0,0	100,0	28,6	18,6
4. % totaal	6,8	3,4	1,7	0,0	1,7	0,0	0,0	1,7	3,4	18,6
1. Verworpen	10	8	1	5	5	0	0	0	5	34
2. % totaal verw.	29,4	23,5	2,9	14,7	14,7	0,0	0,0	0,0	14,7	100,0
3. % eigen moties	55,6	50,0	33,3	100,0	71,4	0,0	0,0	0,0	71,4	57,6
4. % totaal	16,9	13,6	1,7	8,5	8,4	0,0	0,0	0,0	8,5	57,6
1. Ingetrokken	4	6	1	0	1	1	1	0	0	14
2. % totaal ingetr.	28,6	42,9	7,1	0,0	7,1	7,1	7,1	0,0	0,0	100,0
3. % eigen moties	22,2	37,5	33,3	0,0	14,3	100,0	100,0	0,0	0,0	23,7
4. % totaal	6,8	10,2	1,7	0,0	1,7	1,7	1,7	0,0	0,0	23,7

1. De aantallen ingediende/aangenomen/verworpen/ingetrokken moties
2. Percentage van het totaal moties dat is ingediend/aangenomen/verworpen/ingetrokken
3. Percentage van het totaal vanuit de eigen partij ingediende/aangenomen/verworpen/ingetrokken moties
4. Percentage van het totaal aantal ingediende moties van 59